



מטות מסעי ובין המצרים

שיעורים על פרשת השבוע שזכינו לשמוע מפי כ"ק מרן רבינו שליט"א במשך השנים



תשפ"א

יו"ל ע"י המכון להוצאת דברי רבוה"ק מספינקא
הרה"ח ר' נפתלי בינג הי"ו

[תרל"ב] 'מסעיהם למוצאיהם. המסעות שנכתבו בתורה וכו' שיש מקומות שאין להם קיום רק ע"י שמתרחק האדם מהם ככל ענייני עוה"ז שביטולם זה קיומם'.

השבוע נביא אי"ה כמה ממאמרי השפ"א מכמה שנים, ונבאר מה עניין מסעות בני ישראל ועד היכן מגיעה השפעתם על חיי היום יום של האדם.

מסעות – סימני מלחמה

'ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם'. משמע שיש חילוק בין המסעיהם למוצאיהם. מבאר השפ"א זי"ע, הקב"ה ברא את העולם הזה בשתי מטרות בו זמנית. 'ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע ובחרת בחיים'. כשאדם בוחר בחיים הוא מקרב עצמו לחיים מצד אחד, ומנגד באותה פעולה הוא גם מרחיק עצמו מהמות. כמו כן ישנן מקומות שהקיום והעמדה שלהם הוא דווקא בהתרחקות מהם. 'ונקרא מסעות שהמסע משם הוא המעלה שעל ידי זה זכו להיות נזכר בתורה ויש להם מקום'...

הפרי הארץ זי"ע מביא בשם הבעש"ט הק', שעניין זה הוא כמו המשל שבמלחמה נותנים סימנים הפוכים מהאמת כגון שאומרים על כן שהוא לאו ולא הוא הן, וכל זאת כדי שהאויב לא יבין את הסימנים. כמו כן הם אותם המסעות שלא יאמר אדם אם הקב"ה הביא אותי למצב הזה סימן שאני צריך להיות שם, אין זה כך אלא יידע שישנן מקומות שהקיום שלהם הוא דווקא על ידי שהאדם בוחר לברוח מהם.

יתירה מזו, אם יאמר האדם א"כ מדוע כלל צריך להיות באותם המקומות אם בין כה וכה כל הבחירה היא לברוח מהם? כבר הזכיר זאת בעל הפרי הארץ זי"ע השבוע בפרשה, שהקב"ה רוצה שהאדם יהיה באלו המקומות לצורך כך שנתגבר ונלך משם, ובהמשך הדברים אי"ה נבאר גם מדוע הקב"ה עושה זאת באופן זה שאדם יגיע למקומות שאינם רצויים וילך מהם.

המסעות חלק בלתי נפרד מיציאת מצרים

[תרל"ג], 'יש לומר כי הכתוב תולה המסעות ביציאת מצרים ונראה שאחר כל המסעות נגמר יציאת מצרים'.

'אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים'. מ"ב המסעות החלו ביציאת מצרים, והשפת אמת מחשיב עוד ז' מסעות שחזרו לאחוריהם, וביחד מ"ט מסעות כנגד מ"ט שערי טומאה שהיו בהם. וכשנגמרו המסעות נגמר יציאת מצרים! מבאר השפ"א 'כי בכל מסע נתרחקו יותר ממצרים עד שבאו לארץ ישראל'.

לעבוד את השי"ת ולהיות 'על הקרקע'...

כמו כן, 'וצריך להיות הרצון של האדם בפרישותו מגשמיות כדי להתדבק בהשי"ת שיוכל להיות בר לבב. אבל לא מצד שנבזה בעיניו הגשמיות ולכך נתן השי"ת חן לגשמיות כדי שיהיה מעשה האדם רק לשם שמים'.

ישנם אנשים שרוצים להיכנס לעבודת השי"ת, והם גורמים לעצמם פרישות מחיי העולם הזה. לא אוכלים ומסגפים עצמם באופנים קיצוניים וכדו'. מדגיש השפת אמת, כי בהמשך למה שאמרנו לעיל שישנם מקומות שהאדם צריך לברוח מהם ובזה הוא מקיים, אין הדבר אמור על ענייני עוה"ז. אלא הקב"ה נתן חן מיוחד לגשמיות כדי שהאדם יעבוד את הקב"ה דווקא מתוך שהוא רואה כמה דברים נפלאים ברא השי"ת בעוה"ז. ובכך יעלה אותם. חן זה הוא חיות השי"ת בדבר הגשמי, המאכלים, והדברים המותרים האחרים, שעבודת האדם בהם הוא לגלות את חן הבריאה שנתן בה השי"ת. ואם האדם בז לעוה"ז ואינו חפץ ליגוע במאכל, או מתרחק מחברה ומתנתק מביתו – הכל בשם עבודת ה' לא בשם עבודה ייקרא, כי הרי בזה הוא כביכול מסלק ומרחיק חיות ה' מאיתו... וכמו המעשה הידוע שהיה

אצל הרש"ב שאחד החסידים חזר לביתו לאחר ששמע מאמר המדבר מעולם האצילות. ניגשו אליו ילדיו לשאלו בדברים של מה בכך, אמר להם: אל תפריעוני בהבליכם שכן אני נמצא כעת בעולם האצילות... וכן בעוד נושאים שונים ולא היו יכולים כלל לדבר עימו. עד שבא אחד מבעלי החובות שלו ושאלו: מה עם הכסף שהנך חייב לי? ואף לו ענה: אל תטרידיני שכן נמצא אני כעת בעולם באצילות. נתן לו הבעל חוב טפיחה הגונה בגבו. נאנח החסיד ואמר: כנראה שאמנם אין אני בעולם האצילות... כי מלאכים יש לקב"ה בשמים לאלפים, אך עיקר עבודת ה' שלנו היא בעולם העשייה מתוך הגשמיות, להעלותה לשורשה דווקא על ידי החיבור לגשמיות ולא ע"י ההתנתקות ממנה.

תפילת הדרך! – הזכרת כל המסעות בפרטות

[תרל"ה] 'וכן צריך להיות לכל איש ישראל שנקרא מהלך וצריך לזכור בסוף כל מדרגותיו את כל אשר עבר עליו מהתחלת מהלכו. וכן מצינו ביעקב אבינו ע"ה במקלי עברתי את הירדן הזה... עי"ז בא להכנעה אמיתית'.

מבאר השפ"א עניין נוסף בהזכרת התורה הק' את כל המסעות בפרטות, ללמדנו שאדם צריך תמיד לשים לנגד עיניו את כל המהלך שעבר, וזאת משום שכשמגיע בעז"ה למנוחה ולנחלה, מהיכן יקח כוחות לעמוד שם בלא להגיע למחשבת 'כחי ועוצם ידי'... על ידי כך שתמיד יזכיר לעצמו את אותם המצבים שבהם לא יכול היה לעזור לעצמו ויחל לישועת ה', כמו כן עתה אם הוא במצב של ברכה ושפע ימשיך להזכיר לעצמו תמיד מאין יש לו כל זה. את זה לומדים אנו מיעקב אבינו ע"ה שגם כשכבר עלה לגדולה תמיד הזכיר לעצמו, 'כי במקלי עברתי את הירדן הזה'... וכמו כן מצינו אצל דוד המלך ע"ה, שאמר 'חטאתי נגדי תמיד ומכאבי נגדי תמיד', ולכאורה מי רוצה להזכיר לעצמו את חטאיו ומכאביו? אך זהו יסוד עצום בעבודת ה', ששני הדברים הללו הם המפתח לחיות כל הזמן בבחינת 'שיויתי ה' לנגדי תמיד'.

מסעי אבות סימן לבנים

[תרמ"ד] 'תלה הכתוב המסעות ביציאת מצרים להודיע כמו שיציאת מצרים היה גאולה לדורות כמו שכתוב למען תזכור וכו' כל ימי חייו. כן כל המסעות הללו היו הכנה לכל הדורות שתיקנו מקומות המסוכנים כמ"ש מדבר הגדול והנורא'.

כעת יתבאר אי"ה מה ששאלנו בתחילת השיעור, אם אמנם ישנן מקומות שצריך להיות שם כדי לברוח מהן, מה הטעם שהקב"ה שם אותנו שם מלכתחילה? מבאר הרמב"ן ז"ל על מאמר חז"ל, 'מעשי אבות סימן לבנים' שכל הכוחות שיש לנו במעברים שאנו עוברים היום, הוא מכח האבות הקדושים. ולשם כך הם עברו את אותם המעברים. וכן ביאר השפ"א במקום אחר את הפסוק, 'נתת ליראיך נס להתנוסס'... שכל הניסיונות של האבות וכל הניסים שהיו להם, הכל בשביל לתת לנו את אותם הכוחות למעברים ולניסים שמתרחשים חדשים לבקרים בימינו אנו. זהו ה'נס' ש'מתנוסס' עד עצם היום הזה... וזה גם מה שאנו אומרים בכל תפילה, 'אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב', כדי שנזכור מי בעצם פתח לנו את הדרך העולה בית קל.

ר' אשר זי"ע היה נוהג לומר שכמו כן גם המעברים שאנו עוברים והישועה שאנו מקבלים לאחר מכן והחיזוקים שיש לנו, אינם בשבילינו אלא בעיקר כדי לחזק בהם אחרים שיעברו אחרינו את אותם המעברים, שיהיה לנו את הכלים לתת להם להתמודד עם אותם הניסיונות. עוד נהג להוסיף שכמו שבצבא המלך ישנן פלוגות שונות וכל אחד יש לו תפקיד מסוים שמתאמן כדי לעשותו על הצד היותר טוב, וכן יש מי שנבחר להיות מפקד שהוא צריך לדעת יותר מכולם... כך בעבודת ה' כל אחד בניסיונות המיוחדים והבלעדיים שעובר לפי מה שהוא, צריך לעשות את המכסימום כדי שעל ידי עבודת כולם יתפרסם שמו של הקב"ה בכל העולם כל אחד בעבודתו.

'וכל מסע היה מלחמה בפני עצמה, לכן כתב אח"כ ויחנו. וכתב מוצאיהם למסעיהם, כי לעולם יש מלחמות לאיש ישראל וצריך לצפות לצאת מכל מסע לבוא אח"כ למסע ולמלחמה אחרת וכן לעולם מוצאיהם למסעיהם ומסעיהם למוצאיהם'...

מסיים השפ"א לעולם יידע אדם שכשעובר מעבר ונח ממנו, אין זה אומר שסיים כלל את תפקידו בעולם, אלא יצפה! למהלך הבא שיעבור, כי כשיידע האדם שכל המהלך שעובר מנוהל עפ"י ה' והתחיל כבר מהאבות הקדושים ועד היום הזה ועד בכלל, זה יתן לו את הכח להתמיד במסע למענו ולמען הכלל.

*

בכל עצב יהיה מותר

"וידבר משה אל ראשי המטות... זה הדבר אשר צוה ה'... פרש"י ז"ל כל הנביאים התנבאו בכה אמר ה', מוסיף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדבר... והענין הוא מאמר כי ה' הוגה על רוב פשעיה..."

מצינו ב' סוגי נבואות 'כה', ו'זה'. ומשמע שלמשה רבינו היה בהירות יותר חזקה מכולם באופן נבואתו שהיתה ברורה כאדם שאומר 'זה הדבר'. והפרי הארץ יבאר בהמשך הדברים אי"ה מהי הבהירות בהתנבאות שהיא ב'זה'.

המדרש מבאר כי לשון הוגה – הוא לשון תוגה וצער. יש צער לקב"ה מכך שאנו לא קשורים אליו ואלו הם הפשעים שמדבר עליהם הכתוב. הפרי הארץ מתייחס השבוע לענין הצער והכאב שיש לאדם ועל דרך ההתמודדות עימו. ובענינא דיומא אנו מצויים כעת בעת מלחמה בה יש לאנשים פחדים מהמצב. אי אפשר לומר לאדם – אל תפחד! משום שהפחד הוא מציאות קיימת. אלא צריך לקחת את הפחד ולבחון מהיכן הוא נובע ואז לבדוק כיצד ניתן לעבוד איתו. ישנם ב' אפשרויות להתמודד עם מחשבות של פחד, אפשר לחנוק אותם ולדחוק אותם, ומנגד אפשר לנווט אותם. אם אדם חונק ומדחיק את המחשבות הן לא נעלמות אלא לאחר זמן הן מתפרצות שוב ביתר שאת. הפרי הארץ מלמד אותנו שהמחשבות הן אנרגיה ובמקום שהאדם ישרוף את עצמו עם המחשבות שלו, הוא יכול לנווט אותן ולרומם את עצמו ע"י שמתעל אותן לקשר עם הבורא ית' שזו המטרה שלשמה השתלשלו מחשבות אלו ובאו לעולם.

'יצור לשונך מרע'... והמשל הוא לרובה שיש לו ניצרה, וכל זמן שהניצרה בפנים אי אפשר לירות, רק כשמוציאים אותה. כמו כן הדיבור של האדם שנראה לקמן בעז"ה מהיכן הוא משתלשל, גם לו יש ניצרה, קרי: שאדם צריך לשמור את פיו לא לדבר מה שלא צריך, ולשחרר את הניצרה רק לדברים שבקדושה. וכן המחשבות נמצאות באדם כל הזמן רק צריך לשים להם ניצרה – כלומר לשלוט עליהן מתי ואיך להוציא אותן ולהשתמש בהן רק להתעלות ולא חלילה להיפך. וכל הנאמר כאן הוא כדי שנצא מנקודת 'אנחה' לדעת שישנה אפשרות כזו לשלוט במחשבות ולנווט אותם לתועלת האדם בזה ובכא.

"לכאורה תמוה ענין הצער ויגון להיות מיצר ודואג על חורבן בית המקדש מה שעבר אין. כי מאמר אשרי אדם מפחד תמיד הוא על העתיד, וכן בכל עצב יהיה מותר, וכן טוב ללכת אל בית האבל, שהוא פירוש טעמו באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל ליבו על העתיד אבל להיות מיצר ודואג על העבר מה זה ועל מה זה..."

מק' הפרה"א מה יש להתאבל על חורבן הבית שהרי הוא לכאורה נחלת העבר ומה שהיה היה, וזה לשון המדרש 'יכול על חנינם?' היתכן שהקב"ה מצטער על דבר שכבר אבד מן העולם, מה בעצם טמון כאן? אך כבר הבאנו לעיל 'בכל עצב יהיה מותר', אפשר לבאר כי בכל עצב יש בו יתרון אם יודעים כיצד לעבוד איתו. מסופר על הרה"ק בעל ה'אמרי חיים' זי"ע שבאו לבקש ממנו להתפלל על אדם שחלה ל"ע במחלה, והיה מיצר ודואג מאוד, וכן הרבה להתפלל. לימים באו לבשר לו שאותו אדם נפטר ל"ע, והיה באמצע אמירת תהילים. וכשסיפרו לו, מיד התעשת וחזר לעצמו ואמר: כל עוד יכולנו לפעול בתפילותינו היינו צריכים לדאוג ולבקש, כעת שכבר נגזרה הגזירה, עלינו לקבל דין שמים כי חשבונות שמים הם...

בקרלין היה נהוג לומר הפתגם: שמחה אינה מצוה ועצבות איננה עבירה, אמנם המקום בו יכולה שמחה להביא את האדם לא יכולה שום מצוה להביאו, וכן להיפך העצבות יכולה להביא את האדם למקומות שאף עבירה לא יכולה להביא אותו...

"והעצבות היא הקליפה היותר קשה מכולם שהרי הע"ז נקראת על שמה עצביהם כסף וזהב וכן אין לה שייכות עם השי"ת כמאמר הוד והדר לפניו עוז וחזוה במקומו ואין השכינה שורה אלא מתוך שמחה".

הבן איש חי מבאר על הפסוק 'עצביהם כסף וזהב', ואומר כי עיקר העצבות שיש בעולם היא מחמת כסף וזהב, וכל זה משום 'מעשי ידי אדם', שאנשים חושבים שהם הדואגים והמצליחים בעסקיהם, ואינם שמים על ליבם כי הקב"ה הוא בהשגחה פרטית מופלאה דואג להם לכל מחסורם... וכדי לצאת מהעצבות הזו יש להם ג' עצות. האחת – 'פה להם' שידברו על כך עם הזולת כדכתיב דאגה בלב איש ישיחנה... ואם אין לאדם אפשרות זו – 'עיניים להם' שיביטו כיצד אנשים עוברים כל מיני מכאובים ובכל זאת ממשיכים לחיות... ואם גם זה לא עוזר להם יש להם עצה ג' והיא – 'אזניים להם' ילכו לשמוע דברי חיזוק ואמונה בה'. הפרי הארץ מעמיק יותר בביאור הדברים כדלהלן:

"והנה מאמר חז"ל כאן בבתי בראי כאן בבתי גוואי... (הבתים החיצוניים והבתים הפנימיים). כללא דמילתא שהקליפה הוא מחוץ לפרי נקראת בתי בראי..."

נקדים את המעשה ברה"ק בעל ה'ישמח משה' זי"ע שהיא"צ שלו חל בחודש זה. אצל הישמח משה היתה מוכנה תמיד מזודה בחדרו עם בגדי שבת שברגע שהמשיח יגיע יוכל מיד לקום ולעלות לירושלים ללא שום השתהות. יום אחד נעלם אחד מנכדיו ושעות ארוכות חיפשוהו. לאחר זמן חזר הנכד, ואחד מבני המשפחה נכנס לבשר לו ואמר: 'ב"ה הוא הגיע...' מיד קם ממקומו אחז את המזודה ואמר: סוף סוף נוכל לעלות לירושלים... כ"כ ציפה לבוא הגאולה שלא היה לו ספק שהתכוונו לבוא המשיח...

כוונתו של הפרי הארץ זי"ע בביאור הגמ' הוא שאדם צריך לחיות באופן שיפנים את הדברים ויחיה אותם על אף שכלפי חוץ מתנהג אחרת. כאן בבתי ביראי – אם יש לאדם עצבות אך יש לו שליטה עליה ורק חיצונית הוא עצוב כי כואב לו, זו עצבות נכונה ובריאה. לא אומרים לאדם שלא יכאב את כאבו, אך רק בכל זמן שיש לו שליטה על הכאב. אם הכאב מביא את האדם למקום של אמונה הרי שהוא במקום, אך אם הכאב פורץ פנימה ומבלבל את האדם צריך להתנתק ממנו.

"אבל המפרשים פירשו המדרש על דרך ארז"ל כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו, והוא דבריהם יכול על מגן כי מה שעבר אין, ת"ל על רוב פשעיה לכן העצבות נקרא על להבא שהיא התשובה באותו מקום שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".

מתרץ הפרי הארץ זי"ע, כי מה ששאלנו מקודם מה יש להתאבל על העבר אין זה נכון, משום שהאבל שמביא את האדם לתשובה הוא על שם העתיד שיבנה בית המקדש במהרה בימינו. אך ממשיך להקשות לכאורה 'כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו', כיצד יתכן דורות שלמים של צדיקים ואנשי מעשה שהיו מתאבלים על חורבן הבית וכי נאמר שנקרא שנחרב בימיהם???

"ובכדי להרחיב דבריהם ולפרש דברי בנין או חורבן ביהמ"ק בימיו, הוא על דרך דברי הזוהר על ואברהם זקן בא בימים וכן אצל דוד המלך ע"ה בא בימים, כי הימים נקראים המידות והזקנה היא למעלה במקום שאין שם התחלקות הימים והמה הביאו והעלו מידותיהם למעלה למקום הזקנה..."

כבר ביארנו כי הקב"ה ברא את העולם בהשתלשלות שמכונה מוחין ומידות. והמוחין נותנים חיות למידות, והמידות הן השתלשלות של אור אין סוף שהוא הקב"ה שמתגלה אלינו על ידי מידותיו ית' המלובשים בגשמי עולם הזה. והאדם צריך לבוא להתקשרות עם הבורא על ידי שמגלה את אותם המידות ומפשיט את המלבושים הללו, ומיד נמשיל לכך משל. ובכן, כשאדם נשלט ע"י מידותיו אזי אין לו מוחין כלומר הוא מפסיד את החיות הזו שהקב"ה שולח לו. אך כשהוא שולט על מידותיו מקבל חיות לנפשו לנצח נצחים. אברהם אבינו ע"ה וכן דהמע"ה עבדו להכיר בכל מידה את הקב"ה שמחיה אותם, ועל כן נקראים שבאו עם כל ימיהם שהם רומזים למידות והגיעו לזקנה – כלומר שהעלו אותן למקום הזקנה שהיא למעלה מן המידות...

דוגמא לדבר: אזעקה – היא התעוררות של פחד שמשתלשלת ממידת הגבורה. יש אדם שיפחד מאוד עד כדי כך שידוע שפחד מוליד פחד, אדם מפחד מאזעקה שהיתה ומושך את הפחד איתו לכל מקום שמא תהיה עוד אזעקה, וממילא הוא חי כל הזמן באזעקה אחת ארוכה. אך הסיבה לכך היא מחמת שלא עבד בפעם הראשונה להעלות את המידה הזו לשורשה. ואמנם בשעת האזעקה המח של האדם 'תפוס' בפחד שמא יפול עליו טיל ח"ו... אך כבר אמר הפסוק: 'כל רודפיה השיגוה בין המצרים', 'כל רודף י-ה', כל מי שרוצה להדבק בה', יכול לעשות זאת 'בין המצרים', כלומר בין אזעקה לאזעקה שיחשוב לעצמו מדוע כעת אין אזעקה? משום שהקב"ה שומר עלינו וממילא מעורר את כח האמונה שיש בו שיוכל להתמודד בעת האזעקה הבאה, ויחשוב שהקב"ה מנווט אותו כל הזמן גם בעת רגיעה, וכל ענין האזעקה היא כדי שיזכור לחיות עם קשר בורא כל הזמן. וזה נקרא להעלות את הפחד ולהפשיט את מידת הגבורה הזו לראות שהקב"ה נמצא שם. והקב"ה בכוונה תחילה קורא לנו באופן זה כדי לתת לאדם את הבחירה או לברוח מהפחד בצורה שלילית ובכך להפסיד גם החיים הרגילים שלו וגם את העבודת ה' שלו, או להפנות את הפחד לאפיקים של אמונה ובכך להעלות את הפחד ואת עצמו ואת כל סביבתו עי"ז. וכן הוא בכאב ויגון שיש לאדם, אם מתעל אותם ושולט עליהם שלא יפילו אותו ליאוש אלא לומד מזה שהקב"ה נותן לו פתח של התעלות לגלות שם את הקשר בורא שיש שם ולהפיק מזה תועלת לעצמו.

כעת גם מובן דברי הירושלמי 'כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו', - כלומר כל אותם צדיקים שעבדו על ימיהם – מידותיהם לגלות בכל דבר את רצון השי"ת הרי שתרמו בזה את חלקם לבית המקדש שיבנה בב"א. אך מי שלא למד ממידותיו אלא מתעלם מהם הרי כאילו חרב ביהמ"ק בימיו שכן לא מעלה את מידותיו ולא לומד מהם קשר בורא. וכבר הבאנו פעמים מספר את המעשה שבאו לומר לבעל הפרי הארץ זי"ע שישנו אדם שעלה להר הזיתים ותוקע בשופר לאמר הנה הגיע זמן הגאולה. הוציא הפרי הארץ את ראשו מהחלון ואמר: עדיין אין כאן ריח של משיח... ושאלו מדוע היה צריך להוציא את ראשו מהחלון לשם כך? ובאר אחד הצדיקים ואמר: משום שבחדרו של בעל הפרה"א זי"ע כבר היה ריח של משיח... זהו מי שמגיע עם כל ימיו.

*

"היסח הדעת..."

[תקציר היריעה: בשבועות קודמים ביאר הפרה"א זי"ע את תכלית הבריאה, ונביא כעת את סיכום הדברים. תכלית הבריאה היא כפי שכתוב "ומלאה הארץ דעה את ה'", הארץ דייקא. הקב"ה ברא עולם שלם החל מהשתלשלות העולמות העליונים בהם משרתים אותו מלאכי מעלה עד עולם העשיה, עולם חומרי שטוב ורע משמשים בו בערבוביה. אך רצון הבורא ית' הוא דווקא בעולם הזה, החומרי והעב. משום שדווקא בעולם כזה של תהו וחושך, מתגלה יקר כבוד מלכותו יותר מבעולמות העליונים. וביארנו בזה רעיון נפלא מאוד, מאחר וידוע מספרים הק', שבסדר בריאת העולמות נבראו העולמות בזה אחר זה, אך בכל עולם לפני שנברא העולם שתחתיו היו צריכים האורות לעלות עד לאין סוף ב"ה כדי לקבל שם הארה מיוחדת שיוכלו להצטמצם ולברוא עולם שתחתם יותר עב ויותר נמוך. כלומר, כמה שהעולם יותר רחוק כביכול ועב, הוא מקבל הארה יתירה על העולמות שמעליו. ואם ננסה לתרגם זאת לעבודת ה', הרי שזה הנחת רוח שיש לקב"ה מאיתנו, שנגלה אותו דווקא בתוך החושך שעובר עלינו. ולגלות הכוונה להכיר שהוא מחיה את המציאות בה אנו נמצאים, ואם הכרנו בזה הרי שגרמנו עי"ז לגלות את אורו ית' במקום מאוד נמוך וכמה שהמקום יותר נמוך השפעת החיות לכזה מקום היא יותר גבוהה... וכעת נעבור לנקודת השבוע אי"ה היא היסח הדעת ובנין ביהמ"ק שיבנה בב"א].

"אין משיח בא אלא בהיסח הדעת פי' כי הדעת הוא כללות כל המידות מז' ימי הבנין, והגאולה שצריכה להיות מכל השבעים אומות."

דעת! היא החיות המקשרת בין האדם ובין המידות. ונבאר: הקב"ה סידר את המידות בעולם בדירוג כשחסד הוא בצד ימין, גבורה בשמאל ותפארת היא באמצע היא המקשרת והממצעת בין החסד לגבורה וכלולה מהם ומכל מה שתחתיה. כמו כן תחילת הספירות הן חכמה בינה דעת, כשהדעת היא באמצע והיא למעלה לפני כל ז' המידות שמתגלות כאן מחסד והלאה.

יוצא א"כ לביאורו של הפרה"א שכל מידה ממוצעת, היא מקשרת בין המידות שמסובבות אותה. ולפי זה הדעת היא המידה שכלולה מהחכמה והבינה וכן כלולים בה כל המידות שתחתיה הם ז' המידות ימי הבנין כפי שמכנה זאת הפרי הארץ.

בעל האמרי יוסף ז"ע על ג' השבועות מביא בשם בעל המאור עיניים ז"ע, ומצטט שם שכל המידות שדיברנו מהן, מתגלות הן באדם עצמו. והדעת היא מקשרת אותנו לבורא עולם. כי הקב"ה עירב את המידות טוב ברע לפי שכר ועונש, ועד שיבוא משיח צריך את הדעת כי היא בכוחה לברר את הטוב מהרע. יוצא א"כ שהקב"ה ברא את העולם באופן שנתקשר אליו רק דרך המידות שמתגלות בנו. והדעת עולה על כולנה שהיא עוזרת לנו לברר את המידות.

עוד ממשיך שם, יותר קשה נקיות במידות ממהשהו במעשה כי הטבע פועל במידות יותר ממה שהוא פועל במעשה... אדם יכול ללמוד ולהתפלל בכוונה אך אינו דומה זה לפעם אחת שהתגבר ולא כעס למשל. כי עיקר התיקון הוא במידות.

"ועל דרך זה היה המקדש כידוע שהיה משפיע ומחלק מזון וטובה לכל הברואים ואפי' לאומות העולם והוא ארז"ל אילו היו יודעים האומות גודל טובתם מן המקדש לא היו מחרבים אותו..."

כשהיה ביהמ"ק קיים היתה בהירות עצומה שהקב"ה מנהיג את הכל. כפי שכתוב באז ישיר, "...פעלת הוי"ה מקדש אדני' כוננו ידך". ומבארים שהקב"ה ברא את ביהמ"ק בחינת הוי"ה כדי שבכל מצב של אדני נבוא להבין שבחינת הוי"ה היא המחיה את המצב הזה. כי הוי"ה הוא הבהירות של האמונה וההכרה בה'.

ר' אשר ז"ע ביאר וכן בפרי הארץ כותב בהמשך הדברים שכיום שאין לנו את ביהמ"ק, תפקיד הבירור והתיקון הוא על האדם עצמו בכל השלבים. האדם הוא הביהמ"ק והוא המזבח והוא גם הקרבן. וע"י שמייד את שם הוי"ה בבריאה כשמתגבר על מידותיו בזה הוא עושה את התיקון. ונצטט כאן מאחד המכתבים שכתב ר' אשר ז"ע: (מכתב כא) "...ע"י שהוא מאמין בכל ליבו ונפשו שאין היסורים שלו ייסורי עקר, אלא יש להם תכלית נכבדה עד למאוד, תכלית גדולה כ"כ שכל תיקון העולמות תלוי בהם ובאופן קבלתם על ידי בעל הייסורים. כי כך נקרא שמו 'בעל' ייסורים שכן הוא הבעה"ב להחליט כיצד לקבל את הייסורים, וכפי שיקבלם כך יהיו ההשפעות בכל העולמות. שהוא בעל ואדון על הייסורים להביאם לתכלית הנרצה לכוונם למעלה, לריח ניחוח לפני אדון כל. ובזמן שביהמ"ק היה קיים, היה אדם עולה לירושלים, בא לו לעזרה ומקריב קרבנו ומתכפר לו. ועכשיו שאין ביהמ"ק קיים, אין לנו מזבח ולא כהן להקריב, האדם עצמו הוא מקום הקודש, הוא המזבח הוא עצמו הקרבן הוא את עצמו מזכך ונטהר וכתיוק שנולד מחדש נדמה. וכמו שהקרבן הנרצה מבין הקרבנות העולה על מוקדה שהיא כליל תקטר, מה שאין בה שום הנאה, לא הבעלים ולא הכהן המקריב אותה, כך גם הם הייסורים של אהבה שאין להם ולבעליהם שום הנאה לא הנאה של שברון ולא הנאה של פינוק ולא הנאה של סיפוק עצמי, פשוט עובר עליהם ואינו יודע אותם ואת חשיבותם למעלה, אבל הוא משתעשע בהם ומחשב בהם חשבונם של עולם אשר לעומת מה שהוא חייב לבורא הרי מרחמים גמורים של חסד קל-כל היום. אם זכה האדם והגיע לדרגה זו ע"י הייסורים שלא בעט בהם, סוף הכבוד לבוא וצדקתו להגלות... ואינו חסר דבר אוכל על שולחנו של מלך שותה מימיו ונהנה מזיוו, והכל בשכר זה שמאמינים בו שמאיתו לא תצא הרעות והטוב..."

"ועכשיו במקום מקדש הוא האדם הכשר שעל ידו מתיחדים כל הברואים אל שרשם ונשפעים טובה וכמו כן האדם מתייחד באמצעות הברואים, מפני שעכשיו קודם ביאת המשיח אי אפשר להיות היחוד אמתי בלי שום אמצעי כי הדעת שהוא היחוד הוא הנקרא תענוג ועכשיו קודם ביאת המשיח א"א לשום אדם לסבול התענוג עליון כזה והיחוד אמתי בלי שום אמצעי"

מבאר לנו הפרי הארץ, שבכל פעם שמגיע לאדם ניסיון – הוא כח וחיות רוחנית שבאה להחיות אותו ולהעלותו בדרגה ולקדם אותו לעבר גמר התיקון והעולם הבא. אך אם אדם לא עומד בניסיון, כח זה אינו הולך לאיבוד ח"ו אלא

גרוע מכך, הוא מחיה בזה את הסט"א, ובמצב כזה איך יכול לבוא המשיח... אך אם מתגבר ועומד שם בכל כוחו אם בהתגברות ואם בתפילה או שניהם גם יחד, אז אין חיות לסט"א מזה ונמוג כלא היה. וזה הפשט אין משיח בא אלא בהיסח הדעת", כי הדעת כפי שביארנו הוא הכח של ההתגברות בעת הניסיון וע"י שאדם מסיח את דעתו כלומר שמסיח ולא שת ליבו להחיות את הסט"א בניסיון הזה אלא מעלה את הדעת ומתקשר על ידה להשי"ת, עי"ז זוכה לקרב את ביאת המשיח. וכפי שבאר הפרה"א בתחילת דבריו, כי אין דרך להגיע לגאולה השלמה עד שנעבור את כל המעברים האלו של המידות ז' ימי הבנין ושבעים אומות העולם הקשורים גם הם לתיקון הזה.

לפי"ז מבואר גם ענין פרשת מסעי, כי כל המסעות האלו הם רמז למסעות שעובר כל אדם בחייו ומבאר הפרי הארץ, שכשם שמצינו שפעמים היה חלק מהמסעות לאחור ונראה זה כי אינם מתקדמים לארץ המובטחת אלא להיפך, אעפ"כ צריך לדעת כי בכל מסע יש תיקון וכל ירידה היא לצורך עליה לבסוף, וכן אצל האדם, אם פעמים נראה לו שמתרחק או נופל, יידע שכל זה צורך הוא לתיקונו השלם. וסוף הכבוד לבוא.

*

'מסע עם צדיקים'

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד משה ואהרן. ויכתב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם". הנה רבו התמיהות בפסוקים אלו. א. מה ראתה התורה לציין את יציאת בני ישראל מארץ מצרים, הלא דבר זה אנו רואים לאורך כל ספר שמות ויקרא במדבר... ב. כמו כן ידוע הדבר שיציאת מצרים היתה על ידי משה ואהרן, ומה חידוש יש בזה. ג. בתחילה כתוב מוצאיהם למסעיהם, ולבסוף הפך הכתוב מסעיהם למוצאיהם. ד. בהמשך הפרשה מובאים כל המסעות שהיו לבני ישראל, ויש להבין מדוע כתוב בכל פעם 'ויסעו', 'ויחננו'. הרי כשאדם נוסע לדרך רחוקה, כל זמן שלא הגיע למחוז חפצו אין הוא חונה מנסיעתו, רק אולי עוצר למנוחה, אבל החניה תהיה רק בסוף דרכו, ואילו כאן נראה שבכל פעם היה להם חניה.

כדי להבין את כל הנ"ל יש להקדים את דברי הזוה"ק (ח"ג דף נ"ג): 'תא חזי, מה בין משה לאהרן, הי מנייהו עלאה, אלא משה עלאה, משה שושבינא דמלכא, אהרן שושבינא דמטרוניתא'. עכ"ל. ביאור הדברים: דומיא דחתן וכלה, שלחתן יש שושבינים המלוים אותו, וכל זה כדי למצוא חן בעיני הכלה, כמו כן לכלה יש שושבינות כדי למצוא חן בעיני החתן. כך משה ע"ה נקרא 'שושבינא דמלכא', דהיינו של הקב"ה, כדי לקרבו לעם ישראל. ואילו אהרן הוא שושבינא דמטרוניתא, היינו לעם ישראל, לקרבם לקב"ה. הרה"ק בעל "בית אהרן" זי"ע מבאר על פי דברי הזוהר הנ"ל, שישנם ב' מיני מסעות: א. הוא המסע שנסע מאת השי"ת בעת שצמצם עצמו צמצום אחר צמצום, עד התלבשותו בזה העולם. וזהו בחינת משה כנזכר לעיל. ב. הוא המסע שצריכין בני ישראל להחזיר כל דבר לשרשו ולראות בכל דבר את חיות ה' השורה בו, עד שמחזירין הכל ממש לשורש העליון שממנו באה ההשתלשלות, וזו בחינת אהרן כנזכר לעיל. עפי"ז ניתן להבין היטב את ההבדל בפסוק בין מוצאיהם למסעיהם, היינו שנוסע ממוצא פי ה' ומתלבש בדברים גשמיים, לבין מסעיהם למוצאיהם שזה תפקידנו בעוה"ז להחזיר כל דבר למוצאו הראשון. עד כאן תוכן דברי ה"בית אהרן".

ואם שאול נשאל, הכיצד יכולים אנו לעמוד בעבודה תמה כזאת להחזיר כל דבר ממש עד שורשו העליון, הרי זוהי מדרגת הצדיקים העובדים ה' באמת ומה זה שייך אלינו? אמנם מיד נעמיד לנגד עינינו את דבריו הק' של הרה"ק בעל השפ"א זי"ע בפרשתינו (מטות תרל"ב) וזה לשונו: '... וצריך שלא יעלה על הדעת, שכשאנו מבורר אצלו כראוי האמת, התאספות הרצון יהי נק' שקר ח"ו. כי אינו כן. שיש בכל איש ישראל רצון אמת בלתי לה' לבדו. ולזאת מי שמייגע עצמו לבוא לנקודה האמיתיות אף בדמיונות, הוא אמת לאמיתו, כי בעוה"ז דשקרא, צריך להיות ע"י דרך זה שהרגל נעשה טבע, עד שמגיע אל האמת'... עד כאן לשונו. וביאור דבריו הקדושים, שאין שייך להתחיל בעבודת

השי"ת בלי כח הדמיון, שהרי גם מי שיש לו השגה גבוהה עד למאוד, גם הוא עובד ה' בדמיונו, ולא שייך להגיע לתכלית העבודה שאין אחריה עבודה, וכפי שאנו אומרים בפיוט 'אנעים זמירות' 'אדמך אכנך ולא ידעתיך'. אמנם זהו רצון ה' שנעבדו שם בדמיון, וכן בהמשך הפיוט, 'הנך אחד בכל דמיונות'.

[מענין לענין, הנה כאן בעיר הקודש ירושלים, ישנם מקומות שהישמעלים טוענים בעלות עליהם מדורי דורות. אמנם לנו יש את התורה הקדושה,

שם כתוב מפורש שהשי"ת נתן לנו את הארץ, ויודעים אנו שהם חיים בדמיון שזה שלהם. והאמת היא שגם הם יודעים שכל דבריהם דברי שקר וכזב ודמיונות שוא, ואין להם בכלל על מה לסמוך. ואילו לעם ישראל יש את התורה הקדושה. אבל עם הדמיון הזה הם מצליחים לבלבל את כל העולם. ובאמת גם כשאנו נמצאים בכל מיני מצבים פרטיים, שם אנו חושבים בדמיונו שאנו הבעה"ב, זה שייך לנו, ואף אחד לא יקח את זה מאיתנו. האמת היא שברגע ש'נשחרר את האחיזה שלנו', ממילא גם להם לא יהיה כח להחזיק במקומות האלו. א"כ השקר הגדול מתחיל אצלנו]..

ב'בית אהרן' הנ"ל מוסיף ומבאר שענין זה לא היה רק בעת בריאת העולם אלא כל רגע ורגע יש את הצמצום הזה, ותפקידנו להחזיר הדבר לשרשו על ידי שנראה את מציאות ה' המחיה ומהוה הדבר, וכמאמר 'המחדש בטובו בכל יום תמיד'. משל למה הדבר דומה, לשני מינים של בחורים המגיעים לפרק האיש מקדש, בחור אחד מצא מיד את בת זוגו, ולא יודע כמה צריך הוא להודות להשי"ת על ששלח לו את השדכן הנכון, ואת השידוך הנכון, וכו' וכו'. ומנגד – בחור אחר שעבר מסכת ארוכה של הצעות, שידוכים שעלו וירדו, והנה סוף כל סוף מצא מין את מינו, הגיע עת זודים בשעטומ"צ. בחור זה יודע להעריך יותר את כל המסע הארוך שעבר, איך כל פעם שירד שידוך, פותח היה בתפילה לבורא, מעומק הלב. וכעת יודע גם יודע להודות ולהלל לה' על שגבר חסדו עליו. ממילא אצל אותו בחור כל פעם שגילה את כבוד ה', זהו בחינת ויסעו ויחנו. זה לא סתם עצירה בדרך למטרה, אלא הגיע כבר למטרה באמצע הדרך.

כדי שנוכל ללכת בדרך זו חובה עלינו לזכור מאיפה יצאנו, כמו שמביא השפ"א (תרמ"ט), וזה לשונו: 'ובאמת אין מבוא ללכת באלה המקומות, רק בני"י אשר יצאו מארץ מצרים, ונתעלו מדרך הטבע'... עכ"ל. פירוש, שרק על ידי שזכר האדם שהמציאות שלו הוא מצרים, והקב"ה מוציאו משם, רק כך יש בידו כח לעבוד את ה' גם בכל המסעות

הנה א"כ העבודה הנדרשת מאיתנו בכל מסע, ובכל מצב, הוא ג' דברים: א. לזכור ולראות את חיות ה' המהווה כל דבר, ואין שום מציאות שאין שם חיות הו"י"ה ברוך הוא. ב. לבטוח בה' שיכול להוציא אותי מהמצב שאני נמצא בו. ג. להתפלל ולצעוק לה' שיושיע אותי. דבר זה אומרים אנו בכל יום כמה פעמים בתפילה בג' הפסוקים: 'ה' צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה', 'ה' צבאות אשרי אדם בוטח בך', 'ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו'. [אמר הכותב: יש לדמות לזה את לשון קדשו של רבינו הרה"ק בעל ה'פרי הארץ' זי"ע, אשר רבינו שליט"א מזכירו הרבה פעמים, וז"ל: 'מאיתו הוא, ובידו להושיע, ושומע צעקה'].

כעת, אחר כל מה שביארנו יתיישבו אי"ה כל הקושיות. שעל כן כתבה התורה אשר יצאו מארץ מצרים דייקא, וכדברי השפ"א הנזכר לעיל, שרק על ידי זכירת יציאת מצרים, יש ביד האדם לזכור את ה'. וזה דווקא ביד משה ואהרן, שתפקידם הוא לקרב בין ישראל לאביהם שבשמים כנזכר לעיל. ובבית אהרן מוסיף לבאר על פי משל מהרה"ק ר' שלמה קארלינער זיע"א, שאדם יכול להלך ביום עשר פרסאות כידוע, אבל אם הוא רכוב על סוס אביר, כמה וכמה פרסאות יכול אז לילך... והנמשל מובן, אם אדם קשור לצדיקי הדור כמשה ואהרן, אז יכול לילך ולהתקדם בעבודת ה' הרבה יותר. וכמו כן יובן ענין 'ויסעו' ו'יחנו', שבכל פעם ופעם היתה להם עבודה גדולה לראות מחדש איך הוא מוציאהם למסעיהם, שמשתלשל חיות ה' מעילה לעלול, עד התלבשותו בגשמיות הגמור. ואח"כ יש לנו להחזיר ממסעיהם בחזרה למוצאיהם.

*

"אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן. ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאים".

בפרשה זו ישנן כמה תמיהות הטעונות ביאור. תחילה עלינו להבין מהו החילוק שהתורה לכאורה מדגישה פעם אחת 'את מוצאיהם למסעיהם', ומיד חוזרת והופכת 'ואלה מסעיהם למוצאיהם? בהמשך הפרשה אנו מוצאים את הציווי של השי"ת למשה רבינו 'צו את בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם באים אל ארץ כנען... מה טמון בציווי זה? וכמו כן מביאה התורה הק' את פרשת ערי המקלט שיקלטו את הרוצחים בשוגג, מאחר והארץ לא יכולה לקלוט עוד את הרוצח בשגגה על כן צריך לבנות ערי מקלט מיוחדים. ויש להבין מהי המשמעות של ערי מקלט אלו, ומדוע דווקא הן קולטות את הרוצח ושאר הארץ לא?

ערי מקלט: בשפ"א זי"ע מביא בשם החידושי הרי"ם, רעיון עצום בעניין. בזמירות שבת קודש אנו אומרים: 'בבואו מאדום חמוץ בגדים זבח לו בבצרה וטבח לו בבוגדים... ובהמשך, 'ראותו כי כן אדומי העוצר, יחשוב לו בבצרה תקלוט כבצר, ומלאך כאדם בתוכה יינצר ומזיד כשוגג במקלט ייעצר... הפשט בקטע זה עולה על מלחמת גוג ומגוג, כשיראה המלאך של אדום את מפלתו ירצה לברוח לעיר מקלט כדי להינצל מעונש, אך אז יטעה ויחשוב שהעיר בצרה תקלטנו כעיר מקלט כמו אחת מערי המקלט 'בצר', וכפי שמובא בפרשתנו 'את בצר במדבר... וכמו כן יחשוב שדין מלאך כדן אדם ועל כן הוא יכול למלט את עצמו לשם, אך האמת היא שאינו דומה בצרה לבצר ואין דומה מלאך לאדם כי רק לאדם נתנה התורה מקלט שיכול לנוס שם... משא"כ מלאך של אדום אין לו תקנה והקב"ה יהרוג וישמיד אותו בב"א. ואמנם יש להבין מדוע נתנה התורה ק' דווקא לאדם אפשרות זו של מילוט?

מבאר השפ"א זי"ע וז"ל: [ד"ה במדרש תרל"ד] 'השי"ת נתן ערי מקלט למי שיודע שאין לו מקום, ע"י שנזדמן לו חטא גדול כזה להרוג נפש, ה' עצמו נותן לו מקום, שהשי"ת נותן מקום למי שאין לו. אבל כשסומך עצמו על זה המקום אינו נותן לו... נמצא כי עיקר מקומו מה שיודע שאין לו מקום. וזה עצמו תיקון החטא כפי מה שהוא מתחרט לפני השי"ת ואינו מוצא לו מקום כמו כן חטא שלו ומלאך המשחית אינו מוצא לו מקום, והשי"ת נותן לכולם מקום. ובספר תומר דבורה מהרב הרמ"ק כתב שזה חסד גדול מהשי"ת שנותן מקום להמשחית שבא על ידי חטא האדם'.

אדם שהורג נפש במזיד, מראה בזה כי המקום שהוא נמצא שייך לו ולשני אין מקום בעולם ר"ל – אדם כזה, אין הארץ סובלתו ואין לו יותר מקום על פני האדמה עד שימות בעצמו... אמנם אדם שהורג בשוגג, גם הוא מקבל סימן משמים על כך ששוכח בזכות מי הוא קיים עלי אדמות. ולכן תקנתו היא שמכיוון שמתחרט במר נפשו ואינו יודע לשית עצות בנפשו היכן ישים את מקומו, עושה עימו השי"ת חסד ונותן לו מקום מיוחד – שם הוא כבר יזכור לעולם ועד מי נותן לו מקום... כעת יובן החילוק בין בצרה לבצר. בצרה – זהו המקום שאדם חושב שהוא שלו. וא"כ לכזה אדם אין מקום אצל ה'. אך כשאדם יודע שאין לו מקום אזי הקב"ה נותן לו מקום כפי שכותבת התורה הק' בצר, וכו'.

משל יפה לדבר, מעשה באדם שהיתה לו פרנסה מכובדת ובכל חודש תמידים כסדרם היה מקבל את המשכורת החודשית לחשבונו האישי. וכך היה שנים מספר, עד שיום אחד התהפך הגלגל ואותו אדם פוטר מעבודתו... למחרת ירד אותו אדם לקחת את העיתון היומי מתיבת הדואר שלו, והוא רואה שב"ה עדיין לא הוציאו אותו מהרשימה וממשיכים לשלוח לו... כשפתח את העיתון ראה והנה מן העיתון נופל לו שטר של מאתיים ₪. שמח האיש מאוד והודה להשי"ת על הנס המופלא שיינתן לו פרנסה לימים הבאים. כעבור יומיים שוב אותו סיפור חוזר על עצמו, כשפותח את העיתון נופל ממנו שטר... עובר שבוע עוברים שבועיים – קן מן השמים. באחד מן הימים טעה שכינו ולקח בטעות את העיתון שלו במקום העיתון של עצמו. רץ השכן לקומה השנייה וביקש מיד את העיתון. אמר לו השכן: ראה כי טעיתי והעיתון שלך כבר מקומט ואינו ראוי לקריאה, אביא לך את שלי. אך הלה הזדעק: לא לא! רוצה אני דווקא את העיתון שלי. הסתכל עליו השכן כמי שנטרפה דעתו (כנראה מחוסר עבודה)... הלך והביא לו את העיתון. ירד האיש לביתו פתח את העיתון והנה – שטר נופל ממנו. האח! כעבור שנתיים ימים יורד מיודעינו כהרגלו לקחת את העיתון, אך כשהתכופף להרים אותו מהארץ ראה שאינו מצליח – רגל גסה דורכת לו על העיתון. סליחה? אומר האיש אולי אפשר להזיז את הרגל בבקשה? או אז הרים את עיניו וראה אדם שדורך לו על העיתון. אותו אדם פנה ושאל אותו: אמור נא לי, מה עלה בדעתך, האם מערכת העיתון השתכשה והחלה להדפיס שטרות כסף בתוך

העיתון??? כשקלט סוף סוף האיש שמי שעומד מולו הוא איש טוב וחסדו החל להלל ולשבח אותו על החסד הגדול שהחיה משפחה שלמה. אך הלה עומד על שלו ותובע: 'שנתיים ימים הנך מקבל יום יום כסף למחיה, האם אך פעם לא עלה בדעתך לעשות תצפית מי הוא אותו אדם שעוזר לך כל יום?' 'אין התביעה, המשיך הלה, על עצם אמירת התודה כמו על חוסר היחס המשווע מדוע לא ענין אותך עד היום מהיכן כסף זה מגיע... זו הטענה על הרוצח! אנו קמים מדי בוקר ואומרים 'מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמתי בחמלה, רבה אמונתך'... בכל יום הקב"ה מחזיר לנו את הנשמה ונותן לנו 'שטר' בתוך חיי היום יום. בריאות פרנסה וכל צרכינו ברוח וכו'. 'חסד גדול עשה השי"ת עם הרוצח' מצטט השפ"א את לשון התומר דבורה מהרמ"ק, שיוותר להורגו ואז יוכל לברוח לערי המקלט – שם כבר יידע שאין לו מקום אלא מקומו של עולם שנתן לו השי"ת.

זהו החילוק בין 'בצרה' ל'בצר'. בצרה הוא כשהאדם קובע מקום לעצמו. במצב כזה שאדם חושב שיש לו מקום אז הקב"ה לא נותן לו מקום כי הוא כבר 'מסודר'. משא"כ אותו אדם שנכשל בחטא כ"כ נורא של הריגת אדם בשוגג הוא כבר יזכור לתמיד ויורה דוגמא לרבים שאין לנו כלל וכלל מקום אלא המקום שהשי"ת נותן לנו...

(הערת הכותב: ואם ישאל אדם, מה לי ולרוצח זה הרי אין אני שייך כלל לרציחה? התשובה על כך כבר ביארנו מספר פעמים שכל מה שאדם רואה צריך לדעת שבשלו הוא ובשבילו. וא"כ מסיפורו של הרוצח נלמד שאנו היינו יכולים להיות גם כן במצב הזה רק רחמי השי"ת שרק נשמע זאת באופן חיצוני, אך עכ"פ מחובתנו להפנים זאת לעבודה האישית שלנו, וממילא בזה אנו גורמים שאותו רוצח יבוא על תיקונו... מלבד זאת שעניין הרציחה' שייך גם ברבדים יותר נמוכים כידוע הביאור על הפסוק 'כי באפם הרגו איש'...)

הגמ' במסכת שבת מספרת, שאחר נתינת התורה הק', ירד היצה"ר לחפש את התורה. בא לים ושאלו: האם התורה אצלך? אמר לו: לאו. הלך אצל היבשה, ואמרה לו לאו. אמר לו הקב"ה: לך חפש אצל בן עמרם. הגיע למשה רבינו ע"ה, אמר לו משה רבינו ע"ה: התורה אצלי? בתמיהה. עלה בחזרה לקב"ה ואמר לו אין התורה אף לא אצל בן עמרם. אמר הקב"ה למשה, משה בדאי אתה. אמר לו משה רבינו ע"ה: הלא אין התורה שלי אלא שלך רבש"ע! אמר לו הקב"ה: אם אין אתה מחזיק שהתורה היא שלך כלומר שאין אתה לוקח את התורה לעצמך הרי שהיא נקראת על שמך... שנאמר 'זכרו תורת משה עבדי'. ובאמת יש להבין את תשובתם של הים והיבשה שאמרו אין היא אצלנו? ויש לבאר כי היצה"ר נשלח לנסות את משה רבינו ע"ה. כי אמנם מהי תורה? התורה ניתנה לנו כולה רוחנית כדי שנעלה את הגשמיות מעל לטבע, וכפי שאמר הבעש"ט הק', 'עולם עולם! טוב מי שלא היה בך אף פעם, אך יותר טוב הוא מי שנמצא בעולם ולא נמצא' – כלומר מי שנמצא בעולם ויודע שאין דבר שייך לו אלא הכל מעלה לקשר עם הבורא וכל מציאות מדומה הופך אותה למציאות אמיתית של סיבה להתקשרות עם השי"ת. ועל כן דבר זה לא שייך לים וליבשה משום שהם חלק מבריאת הטבע הגשמי שברא השי"ת ואין אצלם אפשרות של ביטול. משא"כ האדם – תפקיד יש לו להעלות את הטבע ולבטל את עצמו בכל דבר לראות שם את הנהגת השי"ת. ואמנם משה רבינו ע"ה חי זאת היטב ועל כן אמר שהתורה אינה שלו. ביטול זה נותן לאדם מקום בעולם – מקום של מקומו של עולם – הוא הקב"ה שנותן את המקום. ברוך המקום ברוך הוא

נשאלת השאלה אמנם תפקיד האדם ברור, לחיות בקשר בורא כל הזמן, אך המציאות היא שאין אנו חיים כך ואנו נוטים יותר ויותר להישמע לפיתוי הגוף? לשם כך מגיעה התורה הק' בציווי מיוחד למשה רבינו ע"ה על גבולות ארץ ישראל. שם מפורטים כל הגבולות של הארץ סביב. ויש לתמוה הרי כלל ישראל רק הגיע לארץ עוד לפני שנלחם עליה ומה שייך כבר לצוות להם את היעדים שצריכים לכבוש? קודם ייכנסו ויתחילו ואח"כ יקבלו ציווי נוסף לפי גודל הצלחתם במלחמה? ניתירה מזו הלא לעתיד לבוא מובא בספה"ק שירושלים תהיה כל ארץ ישראל וארץ ישראל תהיה כל העולם כולו, וא"כ מה טעם יש בציווי על הגבולות? ויש לבאר כי לימוד גדול יש כאן בעבודת השי"ת, וכפי שמביא השפ"א בשם החידושי הרי"ם זי"ע: 'כי אתם באים, כי צריך האדם לקבל על עצמו להיות מיוחד להשי"ת עד שלא נהיה נשכח ממנו אף רגע אחד. אף שיוזע האדם כי אינו במדרגה זו, מכל מקום הקבלה והרצון צריך להיות על צד היותר טוב. וזה מועיל שיוכל לעשות דבר מה'... כשבני ישראל נכנסים לכבוש את ארץ ישראל, על אף שאינם יודעים כלל כיצד זה יהיה, הם צריכים להיכנס עם כל הרצון לכבוש את כל הגבולות, לארכה ולרחבה. וכמו כן הוא בעבודת השי"ת. כשאדם נכנס לעבודת ה', צריך להיכנס עם כל הרצון, ואף שיוזע בעצמו שהוא לא אוזח כלל במקום אותו רוצה עכ"פ זה רצון ה' שייכנס עם כל הכח ועם כל העוצמה והקב"ה כבר יכוון אותו, כי בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו.

נסיים בנושא בו התחלנו מדוע חזרה התורה וכתבה פעם מסעיהם למוצאיהם ופעם מוצאיהם למסעיהם? מובא בספרים הק', שעם ישראל עברו מ"ב מסעות. ואמנם הם מ"ט מסעות אך בגלל שז' מסעות חזרו בני ישראל לאחוריהם בפטירת אהרן אינו מחושב במספר המסעות. מביא החתם סופר ז"ע, שמ"ב המסעות הן כנגד שם המכונה שם מ"ב, המורכב ממ"ב שמות. א"כ בכל מקום שעברו בני ישראל היו צריכים לתקן שם אחד ממ"ב השמות. עפ"ז נוכל גם להבין מדוע במקומות מסוימים התעכבו עם ישראל מעט זמן ובמקומות אחרים יותר, כי הכל היה לפי תיקון השמות. היכן שתיקנו מהר את השם יכלו להמשיך בדרכם והיכן שהיה התיקון ארוך יותר היו צריכים להמתין עכ"פ עד שיסתיים אותו התיקון...

זה מה שכותבת התורה, 'ואלה מסעיהם למוצאיהם' – יש אדם שנוסע ממקום למקום אולם מטרתו היא להגיע ליעד שקבע לעצמו, א"כ כשיוצא ממקום שנמצא הטעם לכך הוא כדי להגיע ליעד. אולם יש אדם שיוצא ממקום למקום אחר מאחר וכבר מיצה את תפקידו באותו המקום שהיה ועל כן הולך כעת למקום אחר... כמו כן עם ישראל הלך ממסע למסע לא בשביל להשיג עוד יעד אלא מפני שגמרו להעלות את כל הניצוצות שהיו במקום הקודם שם שהו. על כן מבארת לנו התורה, הטעם למסעיהם הוא משום למוצאיהם שכבר סיימו לתקן את אותו המקום. אולם בז' מסעות הנותרים שחזרו לאחוריהם, שם יש תיקון נוסף והוא יסוד עצום לחיים. במקומות הללו לא היה להם נשם לתקן אלא היה זה מסע שמטרתו הוא היעד. פה כותבת לנו התורה"ק 'ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה'... ללמד אותנו שגם המסעות שנסעו כדי לעבור ממקום למקום בלי שתיקנו שם כלום, גם מסעות אלו הלכו מתוך אמונה שלמה על פי ה', כי זהו רצון ה'.

*

אם תצרפני כזהב וכסף

"וידבר משה אל ראשי המטות... זה הדבר אשר צוה ה'... ובפרשת מסעי (כשהם מחוברים) אלה מסעי בני"י... הענין הוא ארז"ל אל תהי בז לכל דבר וכן מעשה דר"א בר"ש שנדמה לו אליהו ז"ל לאדם מכוער שאין כמוהו עד שגינה אותו וכו'. ואח"כ אמר לו אליהו מוסר עד שקיבל ע"ע שלא לעשות כן".

אחד היסודות אותם מרבה הפרי הארץ לבאר בספרו הוא, 'בשבילי נברא העולם'. אין דבר מיותר בעולם. כל הלכסיקון שלנו לא להתייחס למאורעות או לאנשים מסוימים, אין מקום בגמ' להתבטאויות מעין אלו. אותו אדם מכוער שמסופר עליו בגמ', אם ניקח אותו כדוגמא נוכל להבין באמת את משמעות המעשה הזה כלפינו. אומר הפסוק 'כל פעל ה' למענהו', כך הפרה"א בהמשך. כל דבר שאנו עוברים בעולם צריך להוציא ממנו איזו נקודה של כבוד שמים. בפשטות כשרואים אנו אדם מכוער וזה 'מדבר' אלינו, יש ללמוד מזה שהשי"ת ברא אותו מכוער ואותי פחות... אולם דווקא בגלל שאני לא חי עם קשר בורא שהכל הקב"ה עושה וכל מה שיש לי בטובה הוא ממנו ית', דווקא בשל כך צריכים להראות לי כעת אדם מכוער, כדי שאזכר שכל מה שאני עומד במקומי אינו בזכות עצמי אלא מתנת ה'.

מעשה שהיה בזמן החפץ חיים זצ"ל שבאו לספר לו שהיתה רעידת אדמה גדולה ביפן ומתו מאות אנשים ועוד אלפים נשארו ללא מחסה... והחפץ חיים התרגש מאוד. שאלוהו: ממה כל כך מתרגש, הלא אין זה כאן אלא ביפן הרחוקה, ובסך הכל זה סיפור על איתני הטבע? אמר להם הח"ח, אענה לכם במשל: כשאדם הולך ברחוב מלא וגדוש בנכרים במקום זר, ולפתע הוא שומע קריאה: 'שלום עליכם ר' יוד וואס הערצאך?' וודאי שאותו אדם מיד מסתובב לראות מי המדבר אליו כי הרי הוא היחידי מבין כל הגויים שמבין את השפה... כמו כן מיליוני יפנים אינם מבינים שהקב"ה מדבר איתם משום שהם חיים ושקועים בתוך הטבע, אבל אנו הלא מכירים את השפה, ומבינים היטיב שאם הקב"ה עשה רעידת אדמה ביפן הוא אומר לכל אחד מאיתנו: 'ר' יוד שלום עליכם וואס הערצאך'...

תתעוררו לראות שאני קיים ומנהל את העולם!!! גם היום בזמנו, כל אזעקה שאנו שומעים זו דרישת שלום מהשי"ת: ר' יוד וואס הערצאך?? ר' אשר היה אומר כי הערבים הם כה שפלים ונבזים שקרנים וחמסנים ובכל זאת יש לנו פחד מהם, אין זה כי אם להראות לנו על אחת כמה וכמה צריכים שאנו לחיות עם יראת שמים מהשי"ת. ואלו הם דברי הפרה"א:

"כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וכו', שכל הבריות אפילו שלשול קטן שבים צורך העולם בהם... וגדולת הבורא מתגלית בהם יותר מבלתם, שאם היה אפשרי ההתגלות בלתם לא היו נבראים, עד שאין לך דבר שבעולם אפילו הקליפות ואומות העולם ועונשין הכל לכבודו ית"ו."

בהמשך הדברים נבאר גם בעז"ה כיצד מוצאים את הבורא גם בדברים השליליים... ברוז'ין אמרו כי ישנו מושג של 'המתקת הדינים' ויש מושג של 'ביטול הדינים'. וההבדל ביניהם הוא כי ביטול הדין לא מבטיח שלא יבוא אחריו דין אחר, אמנם המתקת הדין היא הפיכת הדין לרחמים על ידי שאדם מכיר בזמן הדין שהקב"ה נמצא איתו בדיון ורוצה שהאדם ישמע ממנו ויתקשר אליו כי זה הנחת רוח שיש לה' מעבודתו, וממילא כשעושה כן הדין מסתלק לגמרי כי אין בו כבר צורך מאחר והשיג את מטרותיו.

בשם החתם סופר ישנו ביאור נפלא, שמקשה מה היה ההו"א שמשה רבינו יכנס לארץ ישראל הלא משה כשנהיה מנהיג היה בן שמונים, והיו זקוקים לעוד ארבעים שנה עד שימותו מתי מדבר ורק אז יכנסו לא"י, אולם אז כבר יהיה משה רבינו בן מאה ועשרים ויצטרך למות בשיבה טובה, וא"כ בין כה לא תהיה לו הזדמנות להכנס לארץ? ומתוך, על פי מאמחז"ל 'כל המעביר על מידותיו מאריכין לו ימיו ושנותיו'. והנה משה רבינו היה מעביר על מידותיו וכך זכה לעוד שנים, אמנם לאחר שאמר 'שמעו נא המורים', הפסיד שנים אלו. ולכן גרם לו ג"כ שלא יכנס כיון שהגיע לגילו... ואמנם מי שזכה לזה במקומו היה פנחס, שהיו השבטים מבזין אותו 'ראו בן פוטי זה שפיטם עגלים לעבודה זרה'... והוא שתק, ולכן זכה להכנס בנשמתו של אליהו הנביא זכור לטוב – פנחס זה אליהו וזוכה עד היום לחיים ומגיע לכל הבריות...

לסיכום: כל דבר בעולם נועד בשבלינו – שנשמע שהקב"ה מנהל את העולם. וכמה שאדם יותר שומע את מציאות הבורא בעולם כך הוא מתחשל בכזה אופן ששום דבר לא מזיז אותו ממקומו. כי מי שחי בטבע והכל אצלו נעשה הרגל, אזי כשפתאום ישנה אזעקה ומשהו משתנה, הוא הופך לפתע לחסר אונים ומתמלא חרדה. ובכדי להעביר את החוסר אונים הזה ולהרגיש שם שליטה הוא מרגיל את עצמו ללעוג ולצחוק מזה, אך צריך הוא לדעת כי הוא מחליש ומפסיד בזה לגמרי ר"ל את כח ההרתעה שנתנו לו משמים.

אך מי שחי כל הזמן שהטבע זה מציאות הו"ה, ובכל נקודה בחייו רואה כיצד הקב"ה מוביל אותו, אז כל אזעקה ששומע רק מוסיפה לו יכולת בהתמודדות של העוה"ז, ומתחבר יותר ויותר לבורא העולם.

וזה התענוג שיש לקב"ה שאנו מגלים אותו במצבים האלו שהוא לכאורה נסתר מאיתנו, ואע"פ שהאדם לא מבין מה עובר עליו ולמה, הוא מתבטל לרצון ה'. "וזהו סוד ומלכותו בכל משלה, וכן ואתה מחיה את כולם, וכן מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית".

"וכבודו יתברך שמתגלה מבריה זו אי אפשר אותה ההתגלות מבריה אחרת".

[נשאלה שאלה: אם אמנם למדנו שכל בריה נמצאת כאן למטרה שאף אחד אחר לא יכול להשלימה, א"כ מהו שכתוב שלעתיד לבוא יהיה כל אחד נכוה מחופתו של חברו, הלא בין כה לא היה יכול לעשות את העבודה של השני ומה אם כן שייך כאן שיכוה? והמהרש"א מתרץ באחד המקומות, שאותם אלו שעברו את העולם הזה ללא שום עבודה עצמית שהיו צריכים לעשותה, הם אלו שיכוו כשיראו מה אחרים שכן עבדו קיבלו]...

"והענין הוא אם יראת עונש או יראות אחרות שמתעורר האדם על ידם ובכל אחד מהם כמה וכמה פרטים עד אין מספר וכמו כן מתחלקין האהבות וכן שארי המידות והתקשרות עד אין קץ כידוע...

עד כאן ביארנו את הרובד החיצוני של הענין – כלומר, את התנהגות האדם כלפי המצבים שהוא חווה מסביבו. אולם הפרי הארץ מעמיק להגדיר שבפרט מה שהאדם עובר בינו לבין עצמו בתוך עצמו יש לו גם עבודה רבה לגלות בכל פרט את הקב"ה. אדם לפעמים מגלה בעצמו מידות רעות, ולפעמים מגלה בעצמו מידות טובות. הכל זה לימוד

לאדם. המידות הרעות הן באות להזכיר לאדם שמה שיש לו תכנים טובים זה מתנת ה', וללא סיוע של הקב"ה אנו מוציאים החוצה את המידות הרעות הטבועים בנו. וכן כשאדם מגלם בעצמו מידות טובות, יודה לה' שמחזיק אותו, ונותן לו כוחות לותר ולהתגבר...

דבר זה מתבאר באופן נפלא על פי מה שמובא בוידוי הגדול של ר' ניסים. 'ואם תצרפני ככסף וזהב לא יישאר ממני מאומה', כשלוקחים זהב וצורפים אותו באש כדי להוציא ממנו את הסיגים, אזי אפשר לזקק את הזהב עד לרמה של 925, וגם אז זה מאוד עדין ורך. אך אם נצרף אותו עוד קצת עד אלף למשל כבר לא נוכל לעשות ממנו מאומה... כמו כן האדם, משאירים לו מידות רעות כדי שיוכל להכיל שהקב"ה נותן לו את המידות הטובות, כי לולי זה כלל לא היינו זוכרים מהשי"ת, אלא היינו בטוחים שאנו טיפחנו בעצמינו את מידותינו הטובות. מה עושה השי"ת? ברוב רחמיו וחסדיו נותן לאדם רגע של כעס לדוג', ודווקא בזמן שהוא מרגיש רגעי התעלות בעבודת ה', ואז יש לאדם מבחן האם הוא עובד ה' או את עצמו. או שנופל ומתיאש מאחר והאגו שלו נפל, או שמרים את עיניו לה' ואומר לו, אמנם אני כעסן ואתה ה' נותן לי את כל המעלות האחרות שיש בי, ואז מביא את עצמו לתיקון שלו...

"וכן הוא באדם שהוא עולם קטן כלול את הכל בחילוף המחשבה... כידוע שהמחשבה היא קומה שלמה אם טוב ואם רע מתעורר ממנה להשי"ת ב"ה אם ליראתו הנזכרת אם לאהבתו ית' או בכל מדה ומדה שהוא מודד לו".

מבאר הפרה"א ז"ע נקודה חשובה. אנו עוברים בחיים מצבים שונים, אך אנו לא מבינים מה אנו יכולים ללמוד מהם. למשל כשאדם חושב מחשבה אסורה, ואינו מבין כיצד מחשבה זו קשורה לבורא עולם שהוא כולו רוחניות וקדושה? אך הביאור הוא שמכיון שאנו נמצאים ברמה מסוימת של רוחניות, הקב"ה רוצה שנשיג לדוג' מהי אהבת ה', ולכן האדם לפי דרגתו יכול להכשל בתאוה אסורה ומשם הוא למד, שכשם שהוא מתאוה לדבר האסור כעת יודע שכזה סוג של תאוה יש להפנות לבורא יתברך. אך בלי הניסיון והתאוה לא היה יודע כלל מה רוצה ממנו ה', ומפני שהוא ירד לדרגה זו של ביטוי התאוה באופן של ניסיון בדבר האסור, משם הוא צריך ללמוד מהי אהבת ה'. וכן בדברים המותרים ובכל דבר הקב"ה מעורר אותנו ומשפיע לנו טובה וברכה, כדי שנשכיל דרך שם לעלות הכל על ידי שבכל דבר נפנה ונעשה כך בינינו לבין בוראינו. ובהמשך הדברים הפרי הארץ מסיים את הפרשיות על פי מסעי בני ישראל, שהם רומזים לכל המעברים שעוברים עם בני ישראל בדרכם לגאולה השלמה בב"א.

*

'מתנה משמים'

"ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד ויראו את ארץ יעזר ואת ארץ גלעד והנה המקום מקום מקנה... ויאמרו אם מצאנו חן בעיניך יתן את הארץ הזאת לעבדיך לאחזה אל תעברנו את הירדן".

מדרש: [רבה מטות פרשה כב אות ז'] 'ומקנה רב... ג' מתנות נבראו בעולם זכה באחת מהן נטל חמדת כל העולם. זכה בחכמה, זכה בכל. זכה בגבורה, זכה בכל. זכה בעושר, זכה בכל. אימתי? בזמן שהן מתנות שמים ובאות בכח התורה, אבל גבורתו ועשרו של בשר ודם אינו כלום, שכן שלמה אומר שבתי וראיתי תחת השמש כי לא לקלים המרוץ ולא לגבורים המלחמה וגם לא לחכמים לחם וגם לא לנבונים עושר וגם לא ליודעים חן כי עת ופגע יקרה את כולם'...

בהמשך המדרש מביא מספר דוגמאות כגון שני חכמים עמדו, אחד מישראל ואחד מאומות העולם, אחיתופל מישראל ובלעם מאוה"ע – ושניהם נאבדו מן העולם. שני גיבורים... שמשון וגלית ושניהם נאבדו מן העולם. שני עשירים... קרח והמן ושניהם נאבדו מן העולם. וזאת מפני – 'שלא היתה מתנתן מן הקב"ה אלא חוטפין אותה להם'. ומסיים המדרש 'וכן אתה מוצא בבני גד ובני ראובן שהיו עשירים... וגלו תחילה'...

בא השפת אמת זי"ע על פי דרכו לבאר כל דברי המדרש: ואומר, כי לפי מה שנראה בלשון התורה הוא, שבני גד ובני ראובן לא נהגו כדין מתחילה. וזאת מכיון שכל המטרה של יציאת עם ישראל ממצרים היתה כדי שלבסוף יביא אותם הקב"ה אל הארץ המובטחת שם יקיימו את התורה ביתר שאת וביתר קדושה. ולבסוף ממש לפני כניסתם לארץ מקררים הם כביכול את כולם שאינם רוצים להכנס. אך האמת היא שאין זה כך. ובלשונו של השפ"א: "כבר כתבנו מזה כי בודאי מוכן היה חלק זה לבני גד ולבני ראובן". מגלה לנו השפ"א כי חלק זה מלכתחילה היה אמור להיות שלהם. אך א"כ מה היתה טענת משה רבינו ע"ה, הלא מן הדין הוא שיטלו חלקם? ממשיך השפ"א: "אבל הרצון שגם אותו החלק המוכן לאדם יחפוץ לקבלו על ידי התורה". זהו מה שכותב המדרש 'מתנת שמים', כי כשאדם מקבל חכמה או עושר או גבורה אך חושב שמעצמו השיג את זה, סופו שיאבד לו כפי שמסיים שם המדרש. ועיקר החיות וההצלחה של האדם בעיניו היא רק לפי גודל המעברים שעובר שם בהכרת הבורא, בדרך להשיג את אותו העושר וכדומ'.

דוגמא לזה הוא מעשה מאד"ש שפעם נכנס אליו מישהו שסבל מאוד ברגלים, וסיפר שכבר היה אצל הרבה רבנים ועושי מופתים ומקובלים ועדיין סובל מאוד. אמר לו: דע לך כי בסופו של דבר יעברו לך הכאבים בס"ד, השאלה היא רק כיצד תעבור אותם – כי אם תעבור אותם מתוך חיפוש שיפסיק הכאב לבסוף הוא יפסק, אך לא השגת בתכלית הכאב שום טובה לנשמתך. משא"כ אם תתן 'עבודה ה'" בכאב ותזכור שכשאדם בריא הוא מפני שהקב"ה מוליך אותו כל צעד, וכעת מזכים אותך מן השמים שתזכור את זה ותחיה את זה, ותעלה את זה לשורש את כל ההליכות שלא זכרת זאת, אז יש לך מזה תועלת כי חיית בקשר בורא בעוד מעבר ממעברי החיים...

כמו כן מבאר השפ"א זו היתה טענת משה רבינו ע"ה, כי אמנם זהו החלק שהגיע לבני גד ולבני ראובן, אך אם יקבלו את זה על מגש של כסף ללא שום עבודה עצמית, סופה שתכלה כפי שכותב המדרש. ולכן רצה בדווקא שילחמו עם כולם ויחשבו לעצמם כי מי יודע אחרי המלחמה איזה חלק ראוי יהיה להם... אולי יקבלו את הים ואולי מקום אחר ללא שום מרעה לצאן... ואז כשיכניעו עצמם להחלטת הקב"ה אחרי המלחמה, אז יקבלו אמנם את אותו מקום שרצו כי זהו מקומם, אך מתוך מתנת שמים!!! שברכתה לעולם ועד ולנצח נצחים

'לכן איתא שצריכין להתפלל בכל יום על מזונות אף מי שאינו מחוסר פרנסה כי עיקר עבודה שבלב הוא על שאין חסר לאדם כי מה שחסר לו לגרמו הוא מבקש'.

מחדש כאן השפ"א נקודה נפלאה. אמנם תמיד אנו מבארים כי דווקא כשחסר דבר מה לאדם שם הוא מתעורר לחפש את בורא עולם. אך כאן מדגיש השפ"א נקודה אחרת. כי היכן שחסר לאדם פרנסה למשל הוא אמנם מתעורר ומתפלל לה', אך על מה הוא מתפלל? על צרכיו! כי באמת זה מה שמפריע לו כעת ומעורב בו – החוסר שבו. וזה מפריע מהתפילה על הדביקות. אך כשיש לאדם כל טוב ואז מתפלל לה', או אז מתפלל שלא ישכח שכל הטובה שיש לו היא מה' לבד ולא בזכות עצמו ומודה לה' על כל חסדיו.

בשם הבית אהרן מבארים את הפסוק 'מהולל אקרא ה' ומן אויבי אִנְשֵׁי'. כי ישנם שני דרכים להתפלל. האחת היא דרך בקשה, להתפלל על הצרכים. והדרך השנייה היא בהודאה לה'. ועל ידי שאדם מודה לה' על כל הטובות שעושה עימו ממילא נושע מצרתו. כי כל הצרה באה להזכיר לאדם שיש סיבה ומסובב הסיבה. ואדם שעושה מהצרה מציאות ממילא הוא לא יכול להתמודד מולה, אך האמת היא שכל הצרה היא סיבה להזכיר לאדם שה' קיים אצלו. וזהו מהולל אקרא ה' – וממילא ומן אויבי אושע. וכן מבארים גם מה שאמר ה' למשה רבינו ע"ה, 'מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו' כי אם ידבר אל בני ישראל ויחדיר בהם את נקודת האמונה וההודאה ממילא 'ויסעו'.

'רק חכמים קבעו ח"י ברכות על כל הצורך לאדם שיברר שהכל ממנו ית', ויבקש שמאיתו ית' יבוא לו אלה הדברים שלא יהיו צרכיו נפרדים ח"ו מן שורש החיים'.

אם אדם בריא ב"ה מדוע צריך לבקש מהקב"ה שירפאנו? וכן בשאר ברכות, מבאר השפ"א כנ"ל. חז"ל מגלים לנו שצורך התפילה הוא בעיקר למה שמצליח לנו ואין אנו שמים לב לכך. מי חושב כמה דברים עושה הקב"ה כדי שנחיה בבריאות, מחליף את האויר משנה את היום ואת הלילה כדי שביום איברים מסוימים יתפקדו ובלילה איברים אחרים יעכלו את המזון ויפרישו מיצים מיוחדים שאינם פעילים ביום, וכן עוד אלפי פריטים שאין אנו יודעים אפילו על כולם...

כל זאת כדי שאדם יאמר 'רפאינו ה' ונרפא... כי קל מלך רופא נאמן ורחמן אתה', אנו יודעים שאין זה מובן מאליו ואתה הוא זה שגורם לנו לכל רגע של בריאות...

'ואז כשהם מתנת שמים ובאים בכח התורה על זה נאמר טוב אחרית דבר מראשיתו, כשדבוק בראשית שורשו והוא התורה שנקראת ראשית על ידי שכל הדברים שרשם וראשיתם בתורה'.

טוב אחרית דבר כשהאדם מקשר אותו לראשיתו. והראשית היא התורה הק'. מצינו בערב שבת את דברי המשנה 'שלושה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ער"ש עם חשיכה הדלקתם ערבתם הדליקו את הנר'. ומבאר רש"י צריך אדם לומר: בניחותא. ולכאורה מדוע בניחותא? אלא הביאור הוא כי בניחותא הוא לשון 'הכנעה'. וכמו שמוכא בזה"ק שכל תרי"ג המצוות הן תרי"ג עיטין כלשונו, ועיטין כידוע הן 'עצות'. עצות כיצד להתקרב לה' ולחיות בקשר בורא.

כל מצוה שאנו עושים מביאה אותנו להכנעה. העירוב מגביל את גוף האדם שיתנהג על פי דרך התורה וכן בכל מצוה היא להגביר את חלק הרוחני ולכפות את הגוף לכך. ואם כן כל דבר שאדם עושה הוא כדי להכניעו לעבודת ה', ולקרבו לקשר בורא. וזהו טוב אחרית דבר מראשיתו – כשהאדם רואה בכל דבר את הראשית שהיא מטרת הבריאה.

'וכמו כן בחלק בני גד ובני ראובן אעפ"י שהיה מוכן להם הואיל ולא הוטב בעיני משה רבינו ע"ה שהוא שורש התורה מוכח שלא היה הרצון שלהם דבוק בשלימות בכח התורה ולכן לא נתקיים בידן'.

כפי שביארנו לעיל שכשביקשו דבר שהיה מגיע להם אמנם אך ללא מתנת שמים שהוא ההתקשרות וההכנעה, סופם היה שתבטל מהם.

מעשה שהיה אצל ר' מיכל מזלוטשוב זי"ע שעסק רבות בצדקה וחסד עם הזולת. והיתה לו מגירה בחדרו בה הטמין מדי פעם סכום כדי שבבוא הימים יוכל לתת למשמשו בקודש להשיא את בנותיו בכבוד. לימים הגיעו בנותיו של זה לפרקם והמשמש רצה להכנס לדבר עם הרבי. בנתיים ראה שהרבי שם תקופה ארוכה מאוד כסף במגירה וחשב לעצמו: אולי אקח כסף זה בהלואה ולכשירוח לי אי"ה אשיב ללא שאף אחד יידע, הלא הרבי כבר זמן רב לא עושה בכסף זה שום שימוש. אמר ועשה. לאחר התפילה נכנס הרבי לחדרו והמשמש דיבר עימו על הנושא המדובר. אמר הרבי: סוף סוף הגיע הזמן לפתוח את המגירה שאגרתי בשבילך כל השנים... חוורו פני המשמש על שנתפס בקלקלתו, ואז אמר לו הרבי: ראה כסף זה שמגיע לך ביושר על עבודתך הנאמנה מדוע נגעת בו לפני הזמן אך שלא בהיתר..

זהו הלימוד בשבילנו שכשאדם מאמין שיש מסובב לסיבות אזי זוכה בכל דבריו ל'מתנת שמים' שהיא ברכה נצחית!!!

*

"נקודה למחשבה!"

"הענין הוא ארז"ל אל תהי בז לכל דבר וכן מעשה דרבי אליעזר ב"ר שמעון שנדמה לו אליהו ז"ל לאדם מכוער שאין כמוהו עד שגינה אותו וכו' ואח"כ אמר לו אליהו מוסר עד שקיבל ע"ע שלא לעשות כן"...

בשבוע שעבר הניח הפרה"א זי"ע יסוד והשבוע הוא מפתח אותו יותר. כל מאורע שיש בעולם שאנו מודעים לו – לא נועד אלא בשבילנו, שנלמד ממנו דרך לעבודת השם. כמו שמבארים בשם הבעש"ט הק' על המשנה 'כל נגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו', שנגעים – כלומר, חסרונות שאדם רואה באחרים צריך להפנים שהם - מנגעי עצמו. כלומר, אם מכוונים את האדם משמים שיראה את חברו חוטא, זהו כדי שיבין מזה ששייך הוא ג"כ באותו החטא. וכמו שמצטטים בשם ר' זושא שכשאדם מביט במראה ורואה שהוא מלוכלך, הוא מיד מנקה את עצמו, ורק טיפש יאמר שהמראה היא זו שמלוכלכת... ויתירה מזו אם הקב"ה גלגל לידי מצב שאראה בשני זאת אומרת שאם אני הייתי

עובר את החטא הזה אצלי בפועל, אולי הייתי חוטא אף יותר ממנו, ובכוונה תחילה נתן לי הקב"ה את הזכות שלא אכשל על ידי שאראה זאת אצל השני.

אנו צריכים ללמוד את המציאות שלנו דרך המקרים שאנו חווים ומי שחי בשקר עצמי ובהכחשה שהוא לא שייך למקומות פחותים שכאלו, צריך לרחם עליו, כי בסופו של דבר הקב"ה מעביר כל אחד מידה כנגד מידה לראות בדיוק היכן מקומו. כמו שאנו יכולים להתפלא מאוד כשאנו רואים למשל אחד שכועס על הבן שלו, וממש אין אנו מסוגלים לסבול זאת, אולם לאחר כמה דקות בסיטואציה קצת שונה אנו כועסים על ילדינו ושם כבר יש לנו תילי תילים של ביאורים מדוע עשינו זאת ומה זה שונה מההוא... אולם זה נקרא לחיות בהכחשה ובשקר עצמי. בשבוע שעבר הביא הפרה"א את המאמר 'בן זומא ראה אוכלסא בהר הבית ואמר ברוך שברא כל אלו לשמשני', בן זומא לא חיפש להתחמק ממראה עיניו, אלא מכל אחד הוא למד דרך שהקב"ה מראה לו היכן הוא נמצא בעבודת ה'. ולולי רחמי ה' שהגיע לאן שהגיע, הרי שיכל להיות גם אחרת. [וביאר ר' אשר שע"י שחיים במחשבות כאלו הרי שזוכים לתקן גם את החוטא עצמו כי כל נשמות ישראל קשורים זה בזה ואם אחד מעלה את עצמו ע"י מעשי השני הרי שגם לשני יש התעוררות מזה].

כמו כן אצל ר"א בר"ש שראה את אליהו הנביא, כי באמת מי החליט שאחד צריך להיות יותר יפה מהשני עד שאמר לו כמה מכוער אתה. וזה למדו אליהו, כי צריך לראות בשני את עצמך, כי זה שאחד נאה זה גם חסד ה', ולא בזכות עצמו. ולא זו בלבד אלא אם היה יכול לתקן את מה שההוא צריך לתקן כאן בעוה"ז באמת לא היה אותו אחד כאן. אך אם בכל זאת הוא קיים ז"א שאיני יכול לתקן את החלק שלו בתיקון העולם ומה לי להתגאות עליו, וכפי שנראה כעת את לשון הפרה"א:

"כל הבריות שבעולם עד השלשול הקטן שבים צורך העולם בהם וגדולת הבורא מתגלית בהם יותר מבלתם, שאם היה אפשרי ההתגלות בלתם לא היו נבראים... ואפי' הקליפות ואומות העולם ועונשים הכל לכבודו ית"ש וזהו סוד ומלכותו בכל משלה, וכבודו יתברך שמתגלה בבריה זו אי אפשר אותה ההתגלות מבריה אחרת".

[כולם מן הסתם שמעו חשו והזדעזעו לשמע הסיפור הטראגי שאירע בחו"ל בשבוע שעבר. ממעשה כזה צריכים ללמוד משהו, כי אם אדם נשבר מכזה סיפור מזעזע לא רק שלא עוזר לנשמה לעלות אלא אף אולי עוזר לה לרדת. והחיוזק בעבודת ה' מכזה סיפור, יכול להיות רק ע"י השפת אמת שראינו בשבוע שעבר בפרשת וארא בפרשיות הגלות, מבאר שם השפ"א, שכשאדם בגלות צריך הוא לדעת שמוכן הוא לכל חטא ועוון ר"ל רק שעדיין לא הגיע לידו לעשות זאת. והפשט בזה שכשהקב"ה לוקח מאדם את הדעת הוא מסוגל להגיע בן רגע לשפל המדריגה ה"י ויציל. אנו צריכים בכל רגע להתפלל ולקוות לרחמי ה', שלא נזיק לאף אחד ושלא יקח מאיתנו את הדעת. כפי שאומרים בשמע קולינו בצום "אל תשליכינו מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממנו". וע"י ההכרה הזו שהקב"ה הוא זה שברחמי שומר אותנו כל רגע שנהיה 'שפויים', בכח הזה אנו מעלים את המעשה המזעזע הזה ונותנים כח בנשמה של הילד הזה לעלות מעלה מעלה אחר שבזכותו, בזכות שהיה קרבן של כולנו, כיון ששמענו מכך זה שייך אלינו. בזכות זו אנו מודים לה' ומתקשרים אליו בכך שאנו מכירים את רחמי עלינו, כי בלי רחמי ה' עלינו, לולי ה' עזרתה לי – אני כבר בבחינת רוצח ה"י רק שעדיין לא הגיע לידי. ורק ברחמי ית' אנו מטפחים את מידותינו הטובות ומתנהגים בלב רחום וחנון אחד לשני].

"והענין הוא אם יראת העונש או יראת בושות או יראת הרוממות"

פעם היתה אצל ר' אשר בבית לטאה, וכולם נבהלו אמר להם: ראו בריה שפילה כזו שאתם נבהלים ממנה, על אחת כמה וכמה שצריך ללמוד מזה לירא מאת ה'. רק שמה' אינכם יודעים לירא ולכן הקב"ה מביא לכם את היראה בצמצום ובסיבה אחרת. וזה מה שכותב כאן הפרי הארץ זי"ע, שבכל דבר שעובר על האדם אם זה שירא מקבלת עונש או שירא מאיזה אדם או יראת הרוממות שמפחד מאיזה אדם חשוב, הרי שהכל הוא כדי שיתעורר מזה לפחד ממלך מה"מ הקב"ה.

"וכן הוא באדם שהוא עולם קטן כלול את הכל בחילוף המחשבה... כידוע שהמחשבה היא קומה שלימה אם טוב ואם רע ח"ו מתעורר ממנה להשי"ת ב"ה, אם ליראתו או לאהבתו, ובזה היה יודע שלמה המלך ע"ה הלשונות מכל הבריות שבעולם... ודבר זה נוהג אפי' בגדולי הצדיקים ואפי' משה רבינו ע"ה כנגדו היה בלעם דעת דקליפה, כמאמר זה לעומת זה עשה אלקים.."

מוסיף הפרה"א 'נקודה למחשבה', שגם באדם עצמו יש הרבה עבודה עצמית להגיע לדרך ה', דרך המחשבות שלו עוד לפני מה שרואה בחוץ. הלא מחשבתו משוטטת כל הזמן וכל הפחדים שיש לאדם או הבושה וכדומ' הכל צריך להעלות ולהכניס אל הקודש פנימה. לפני שהמחשבה של האדם תוריד אותו לשאול תחתית האדם צריך להעלות את המחשבה שלו קרבן אשה לה'. להתגבר ולהתפלל לה' ולזכור שאין אף אחד מבלתו. ובכל מקום ומידה להודות לה' ולבקש ממנו שלא ינתק ממנו אפי' לרגע.

שלמה המלך ע"ה ידע את כל השפות ואפי' של הזומם והחי, ולפי דברינו אפשר לבאר זאת נפלא, כי שלמה המלך כל הזמן חי בדביקות עם הבורא וחיפש בכל בריה להבין איזה תכלית היא מלמדת אותו בהכרת השי"ת, וכך השיג ע"י ההתבוננות הזו את הרעיון הטמון בכל בריאה וזה הכוונה שידע את לשונם כלומר את מטרתם ושיגם בעולם.

אך צריך לדעת עוד פרט, שכל המחשבות זרות שעוברות באדם שצריך להלחם בהם, אלו מחשבות שעוברות גם בגדולי הצדיקים. ואולי דווקא מי שהוא יותר צדיק יש לו יותר מעברים וניסיונות במחשבה כדי שיעלה אותם בבחינת זה לעומת זה עשה אלוקים. וזה גם מה שמסביר מדוע חשדו את משה רבינו אפי' באשת איש ר"ל, כיון שחייב הוא שיהיה לו התנגדות כפי ערכו, וזה היה בלעם הרשע שעבר את כל העבירות הללו בפועל ומה שהוא עבר בפועל נלחם משה רבינו במחשבה שלא יכשל שם. וכל זה כדי שיעלה את המחשבות האלו ויתקן אותם. ומעתה אם עוברת לאדם מחשבה זרה לא יבהל כלל אלא יידע שזה במטרה להלחם בה ולהעלותה עי"כ ולתקנה. ומחדש הפרי הארץ שכל זמן שלא נגמרה עליית השכינה כאשר יהיה בזמן משיח צדקנו שיבוא בב"א חייבות כל עליית המחשבות להיות רק במחשבת אדם כשר... ומשל לכך סיפרו שהגיע פעם בעל תשובה למגיד ממעריטש זי"ע וקבל שלפעמים פוקדות אותו מחשבות מהעבר. אמר לו המגיד משל לאותו בעל בית מרחח שהגיע זמנו לסגור את בית המרחח מחמת שכבר התיישב בדעתו והיה לו די מחסורו. והנה מדי כמה לילות היו באים כמה גויים ודופקים על דלתו ואומרים הב לנו יי"ש. ובשבילם היה צריך להתלבש ולפתוח את הדלת ולומר להם שכאן כבר לא מוכרים יותר יי"ש. כמו"כ אתה אמור להם למחשבות שכבר אין המקום לפרנס אתכם כי אם להעלות אתכם..

"לכן כשאדם רוצה להכניע איזה דבר רע העומד עליו בתחילה צריך להכניע באמת לפני ב"ה מאותו הרע השוכן בעצמו וזהו בטול הרע והמתקת הדינין".

כל החיות והיניקה שיש לרע הוא אך ורק מאת האדם עצמו. כשמפחד או נלחץ ממישהו זה לא כי הלחיצו אותו אלא מפני שהוא נותן לכך שילחיצו אותו. ועיקר המלחמה של האדם היא במח ורק אחר כך צריך לשים לב לשאר הדברים כי הכל מתחיל במחשבה... וכמו ששאלו את ר' אשר פעם כיצד זה אנו מוצאים אצל דוד המלך ע"ה פסוקים בהם קילל את הסובבים אותו. וענה להם כי בודאי אין הכוונה לאנשים כי הרי דוד המלך חי הכל כסיבה, כפי שמצינו שקיללו אותו והוא אמר, ה' אמר לו קלל... אלא כאן דיבר אל הרע שבתוכו וביקש מה' שיעזור לו להכניע את הרע, שמנסה כל הזמן לינוק ממנו חיות ועי"ז להכחידו מב' עולמות.

וזה מה שביקש דוד המלך קרבה אל נפשי גאלה ורק אח"כ למען אויבי פדני, שקודם כל תבוא גאולה לנפשו כלומר שמחשבתו תהיה דבוקה בה' ע"י שיסיר את כל המחשבות זרות, וממילא מאויבי פדני יהיה לו פדות ושחרור מאויביו אחר שאינם יכולים לשלוט בו כלל.

*

"קרבה אל נפשי - גאלה"

"כל רדפיה השיגוה בין המצרים". המגיד מקו'ניץ כותב בספרו 'עבודת ישראל', כשהמלך נמצא במעונו - בארמון, יש פחד איום ולא כל אחד יכול לגשת אליו. אך כשנמצא בדרך, יכול כל אחד לגשת. כמו"כ כל רדפיה - כל אחד

שרודף למצוא את הקשר שלו עם ה', י-ה, השיגוה בין המצרים – שהוא בחינת מלך בדרך שאפשר יותר בקל להתקרב ולהשיג את המלך.

"ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה". יש לבאר בפסוק זה שני ענינים, האחד הוא פדות ציון והשני הוא לפדות את שביה. ולכאורה צ"ב מהו ציון ומי הם שביה? מבארים כי האדם מורכב מב' חלקים, גוף ונשמה. בכל בוקר אנו אומרים, אלוקי, נשמה שנתת בי טהורה היא. ולכאורה מי הוא זה שיכול לומר זיכיתי לבבי, שנשמה שנתת בי טהורה? ומבארים המפרשים, הלא ידוע כי הנשמה נחצבה מתחת כסא הכבוד, וא"כ זהו בעצם הקשר הישיר שלנו עם הבורא.

האור החיים הק' מבאר על הפסוק "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו", כמו חבל ששזור מהרבה חוטים דקים שהופכים אותו לחבל עבה, כמו"כ החבל של עם ישראל שזור מתרי"ג מצוות התורה, זהו הקשר האמיץ שיש בין בנ"י לאביהם שבשמים. ויתירה מזו כתוב בפסוק "אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ". חלק הנשמה שבאדם מתחלקת גם היא לב' חלקים, האחד מחוץ לגוף – חופף עליו כל היום, והשני בתוך הגוף המחיה את הגוף. ועל החלק החיצוני אנו אומרים 'נשמה שנתת בי טהורה', משום שחלק זה אינו נפגם אף פעם מחטאת האדם. חלק הנשמה שנפגם במעשיו הרעים של האדם הוא החלק הפנימי של הנשמה. אמנם החלק החיצוני קשור מחובר ודבוק בו ית'. ולכן אנו מבקשים בימים הנוראים, 'מלפניך משפטינו יצא', דווקא מלפניך, כי מי יכול לעמוד למשפט לפניו ית'. רק הקב"ה בכבודו ובעצמו במקום שהוא נמצא מעל למלאכים והמשרתים שלו, מקום שמשם נחצבה נשמתנו, שם אנו רוצים שישפוט הוא אותנו כי שם קשורה נשמתנו.

איתא בגמ', "בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת שובו בנים שובבים". ולכאורה מי שומע את אותה בת קול, ואם אין מי שישמע למה יוצאת? מבאר על כך הבעש"ט הק', שיהודי, בכל מקום ובכל מצב שנמצא, יש לו תשוקה ורצון לעבודת השי"ת. וכל זה מפני שהוא קשור עם הקב"ה בחבל של כלל ישראל, וחבל כידוע אם מנענעים אותו בקצה אחד, מתנועע גם הקצה השני. כמו"כ בו ברגע שמתנועע חלק הנשמה החיצוני שקשור בקשר אמיץ עד כסא הכבוד, מתנועע ג"כ החלק הפנימי שבתוך הגוף. וזוהי התשוקה שחש האדם לפתע לעבודת הבורא. אך בשל כך ברגע שיש לאדם התעוררות כזו לעבודת השי"ת, חייב להכין לעצמו כלים לשמר את ההזדמנות הזו, בכדי שתהיה השפעה חיובית לאדם מההתעוררות הזאת. ובמאמר המוסגר ישנו משל יפה במעל החפץ חיים בנושא זה. המשל הוא לשני שלוחים שהיו נוהגים לשאת דרשות ברבים ולאחר מכן לאסוף צדקה מהמון העם. אחד היה ידוע כדרשן מוצלח ממש כפה מפיק מרגליות, והשני לא פחות ולא יותר היה מגמגם. אמנם בענין גבית הכספים ההצלחה האירה פנים למגמגם ואילו הראשון יצא עם פרוטות דלות במיוחד. בשו"ב מדרכם הצטלבו דרכיהם, שח הדרשן למגמגם: אמור נא לי כיצד זה מצליח הנך לגייס כה הרבה תרומות, בעוד שאני שנמנה בדרגה אחת עם גדולי הדרשנים לא משיג אפי' מחצית מזה? ענהו המגמגם: אומר לך, כשמגיע אני לדבר, איני נותן להזדמנות לחמוק מידי, וכבר בסיום דרשתי הקצרה אני עורך 'מי שברך' לתורמים, ואומר, וחוזר ואומר, בעבור שיתן כך וכך... אמנם אתה נכון הדבר ששומעים עליך ימים רבים קודם בואך, אך בסופו של דבר שוכחים הם מעיקר המטרה אליה הגעת, ואף אתה שמולהב הנך מדרשתך לא מנצל את המעמד ושוכח לעמוד על המשמר...

כמו כן הוא הנמשל, אם תעירו ואם תעוררו את האהבה - עד שתחפץ, מלשון חפץ, מבאר הרמב"ן ז"ל, את ההתעוררות שיש מה'חבל' צריך להכניס לתוך חפץ, ולכן כתיב אם תעירו ואם תעוררו, כשתעירו הולך על האיתערוות דלעילא שיש לאדם מלמעלה, זוהי הבת קול שיוצאת כל יום מהר חורב ומנענעת את החבל, או אז בהזדמנות זו צריך האדם לתת את החלק השני של אם תעוררו זהו האיתערוות דלתתא עד שתחפץ - ע"י חשבון הנפש נוקב היכן האדם אוהז בעבודת ה', עד שהאדם מרגיש שהוא הפנים את המסר. בשם האדמו"ר מלעלוב זי"ע סיפרו שאמר כמה פעמים שמזה שנים מחפש הוא עצה נגד פתויי היצה"ר, והעצה שמצא לבסוף לעמוד מול היצר הרע היא, רק על ידי חשבון הנפש ותשובה בכל רגע נתון.

זהו פירוש הפסוק "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה", ציון זוהי חלק הנשמה שנמצאת למעלה ומעוררת אותנו לתשובה. אך אין זה מספיק כי העיקר הוא – ושביה בצדקה, שביה היא חלק הנשמה הפנימית שנמצאת בתוך שבי הגוף שאותה אנו צריכים לעלות ולתקן, ע"י התורה והמצוות. וה' יעזור שנזכה להגיע בזכות זה לגאולה השלימה, ככתוב קרבה אל נפשי – גאלה, כשאדם מקרב את הגאולה הפרטית שלו עצמו, בזה הוא מקרב את הגאולה הכללית של כלל ישראל. אמון!

"כל רדפיה השיגוה – בין המצרים"

אנו נמצאים כעת בימי בין המצרים, תשעת הימים כשהנושא הראשי הוא "בית המקדש". "כל שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו". יש לבאר כאן מהי המשמעות והתוקף של בנית בית המקדש שאנו מכריזין בגלל זה בחריפות שכל מי שלא נבנה בימיו הרי זה כאילו נחרב בימיו.

ביהמ"ק הוא מושג. בביהמ"ק היו מקריבים "עולת תמיד", ועולת תמיד זהו רמז לנקודות בעבודת השם שאנו מדברים מהם כל הזמן בס"ד, שמאז שנבחרנו לעם סגולה, הקב"ה נתן לנו כח להעלות איליו כל דבר שצריך תיקון בבריאה. עולת תמיד – תמיד להעלות לרבש"ע את הכל.

יהודי צריך לחיות בדביקות בה', אך יש כאלו שחושבים שלהגיע לדביקות בה' אי אפשר כשאנו מושמים כ"כ, אלא רק ע"י שמפשיטים את הגשמיות. בשפ"א בפרשת מטות כותב שכל ענין הדביקות בה' הוא דווקא מתוך הגשמיות, להכיר את הרבש"ע בכל מצב שעובר על האדם.

בזמן שבית המקדש היה קיים, היתה כזאת בהירות להכיר את בורא העולם בכל מצב שעובר על האדם. וכיון שלא היה מצב כזה של חוסר דביקות בה', ממילא לא הוצרכו להגיע לחטא. והביאור בזה הוא מהי בעצם המשמעות של חטא? החטא הוא אינו הבעיה של האדם אלא רק הסימפטום כלומר הסיבה לחוסר דביקותו בה'. ונקדים לזה הקדמה קצרה:

יש לאדם בעוה"ז מלחמה תמידית בכל רגע נתון לבחור בין ממלכת הקב"ה – להבדיל ח"ו לממלכת עצמו. כשאנו חיים את הקב"ה שהוא מכיון את כל צעדינו, הרי אנו חיים בדביקות. אך יש פעמים שאדם לא מוכן להכניע את עצמו למהלך שהקב"ה קבע לו, וח"ו מתנתק וחושב ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", זה גורם לאדם לחזק את ממלכת עצמו – ממלכת הכפירה. וכבר התבטא אחד הצדיקים ואמר שהדבר הכי אבסורדי שברא הקב"ה בבריאה הוא – שיוכלו לכפור בו... ואז מגיע המצב של החטא.

כשאדם חוטא זה אמנם חסד עצום מאת הבורא יתברך להזכיר לאדם, מדוע אינך זוכר שאני מחיה אותך... אם אמנם חושב הנך שתוכל להסתדר לבד, הבה ונראה אם תעמוד בניסיון שמגיע אליך. יוצא א"כ שהחטא הראשוני והאמיתי שאנו מכנים חטא, הוא עוד הרבה לפני שהאדם נופל בניסיון, הוא חוטא בעצם התנתקותו מההכרה שהקב"ה מנהיג אותו. וכשבוחר בהנהגה עצמית חלילה מוכרח הוא לעבור ניסיונות ונפילות שונים עד שיגיע למצב שיחיה את שפלותו שאין לו כלל הנהגה. כי אם אמנם הוא כ"כ מצליח בענינו, כיצד קרה הדבר שנפל? או אם הוא נופל כל הזמן אזי כיצד יש לו הצלחות?! אלא מחייב שהקב"ה הוא המנהיג והוא נותן את ההצלחות.

זהו מה שהבהרנו לעיל – החטא אינו הבעיה של האדם אלא הסימפטום. כי הבעיה של האדם היא ההתנתקות מבורא עולם, והחטא הוא הסיבה שתחזיר אותו על כרחו למציאות הזו.

עפ"יז ניתן גם לבאר פשט בגמ' "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו". מדוע אדם נופל, כי הקב"ה לא עזר לו. ומדוע לא עזר לו הקב"ה, כי האדם התנתק מחסד הבורא ורוצה להנהיג את עצמו לבד. וע"ז כבר נכתב "אין אני והוא יכולים לדור בעולם". אם היה האדם חי בהכנעה מיד לא היה נצרך לסיבה, אך מכיון שלצערינו אנו נכשלים בזה ולא לומדים לקח, נאלצים אנו לעבור הרבה נפילות וניסיונות כדי שנפנים את המסר ונחיה את חיות השי"ת בכל מהלך חיינו. ואם אדם לא לומד להתעורר בניסיון הראשון אז הוא "יורד ברמה" ואז צריך הוא לעבור ניסיון בהתאם לרמת ההכרה שלו כעת בבורא עולם לפי מה שפגם... ישנם כידוע ג' דרגות בזה, מחשבה דיבור ומעשה. בפעם הראשונה שאדם מתנתק, נותנים לו ניסיון במחשבה כלומר – דרך המחשבות אם זה מחשבות

של פחד ממישהו, או דמיונות, או מחשבות זרות של תאוות וכדומה, ואז אם אדם מתעורר כבר שם אשריו, כי עדיין לא נחשב לו לכלום מאחר ומחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, ואם לאו צריך לעבור ניסיון בדרגה נמוכה יותר, עד שנצרך ר"ל להגיע לשלב העבירה במעשה כגון כעס, תאוות, הפסד ממון, או חולי ח"ו כל אחד בשמו ובדרגתו.

זהו בנין בית המקדש – זהו חורבן בית המקדש ונבאר: כשאדם חי בהכנעה הוא בונה בכל רגע את ביהמ"ק. כפי שביארנו שביהמ"ק הוא מושג של חיים עם דביקות מושלמת בהשם ע"י הכנעה מוחלטת לעבודתו, ולכן כ"כ הרבה דורות אנו עסוקים בבנין הזה, כיון שכל אחד צריך להעלות את הנקודות השייכות איליו בצורת החשיבה שניתנה לו משמים, לפי שורש נשמתו. וע"י המאמץ של כולם נגיע אי"ה יום אחד לתיקון השלם שאז כל אחד יגיע להשגה בדרך המיוחדת שלו, שה' מלך על כל הארץ, אבל עד אז כל אחד מאיתנו נדרש לתת את החלק שלו כדי שנזכה להגיע לזה.

להגיע לדביקות הזו ניתן אך ורק ע"י חורבן ביהמ"ק, ר' אשר זי"ע מבאר על הפסוק "ויפח באפיו רוח חיים", מהנשימה של האדם מוכח את הדרך בה צריכים אנו לחיות את הבורא, כי בשביל לקבל נשימה חדשה מוכרח האדם להוציא את הנשימה הקודמת, וזה הפשט "בעל כרחך אתה חי" הקב"ה מעביר אותנו מצבים של שפל כדי שדרכם נוכל לחיות את המציאות האמיתית שלנו, ולדוגמא נביא מעשה באדם שהגיע להתייעץ על בנו העשירי שיורד מהדרך, ולא שייך לעשות עימו כלום. וצורת ההסתכלות במעשה כזה וכן מזה יש להסיק לכל מקרה, שכשאדם אינו מכיר בזה שאת תשעת בניו הראשונים הקב"ה גידל וטיפח והביאם לגדולות, וחושב שהוא הצליח בהם, גורם לעצמו את ניסיון הבן העשירי, כדי שאז יגיע אותו אדם לפרשת דרכים, או שהוא מוצלח בחינוך ילדים, או שלא. ובמבחן הזה הוא יכול למדוד היכן הוא אוהז בחיים, אם הוא מרגיש מובס ומיואש, כלומר שעד היום הוא הרגיש שהוא ה"בעל הבית" ולא חי כלל את דביקות השי"ת בגידול ילדיו, אך אם הוא במקרה זה מתעורר לחיות שכלום אינו בידיו, אלא הקב"ה הוא מנווט אותו גם כשהצליח, אזי רואים שרק מהחורבן הפרטי שלו זכה להגיע לדביקות בהשם. כי הבחירה של האדם לא לגנוב את ההצלחות לעצמו, אלא לגלות את ממלכת השם בכריאה. ואם אינו חי כך הוא אפילו לא נקרא אדם חי, משום שכולו מלא תסכול מהקונפליקט, אם אני מצליחן איך הפסדתי במקרה הזה... אך אם חוזר בתשובה להכיר שכל ההצלחות הם מאיתו יתברך אז מגיע לדביקות ומתחיל לחיות וממילא מתמלא שמחה, וכשאדם מגיע לשמחה הוא יכול לצאת מכל הדינים שלו.

על פי דברינו אפשר גם לפרש את הפסוק "כל רודפיה השיגוה בין המצרים", כשאדם רוצה להגיע להשגה בעבודת השם בדביקות בהשם, יכול אך ורק בבין המצרים, כשרואה את מה שחסר לו ועל ידי כן מתעורר לראות שכל מה שכן יש לו, אינו מעצמו כלל אלא מאת השי"ת, ולכן "כל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו" משום שהבנין והחורבן לפי מה שביארנו כעת שניהם קשורים בקשר אמיץ, כי רק כשאדם מגיע לחורבן שלו יכול להיבנות מזה וזה נחשב לו שבנין ביהמ"ק נבנה בימיו.

"ידע שור קונוה וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע עמי לא התבונן" ידוע הסיפור בגמ' מהבהמה שנמכרה לגוי ולא רצתה לעבוד בשבת, כי ידע שור קונוה השור יודע מיהו בעליו וחוף מדבר זה לא מתיחס לכלום. אך ישראל לא ידע עמי לא התבונן, שלא היו כמו הבהמה שמכירה רק את אדוניה ולא מתרגשת מכלום, ישנם עדרים של פרות שכל פרה שייכת לאדם אחר ובשעת החזרה מהמרעה חוזרות כולן וכל אחת הולכת לבית בעליה. כמו"כ אנו צריכים לחיות שבכל דבר יש מנהיג לעולם ורק אותו אנו צריכים לראות בכל מצב.

בספר "אור המאיר" מבאר כמו"כ על המשנה באבות "כל שרוח הבריות נוחה הימנו" הכוונה היא לאדם שבכל מצב ובכל אדם שנפגש עימו רואה בו סיבה של התקשרות, ממילא הוא הגורם שרוח הבריות תהיה נוחה הימנו, ולא הפירוש שהוא חי לפי דפוסי החברה כי אז החברה שולטת עליו... אלא להיפך הוא שולט על האנשים ע"י שמגיע עם כל אחד לדביקות בה' עי"ז רוח הבריות נוחה הימנו. ר' אשר זי"ע בשנותיו הראשונות לימד כל הזמן כיצד להתנתק מאנשים, וכמובן שלא היתה כוונתו שאין אנשים בעולם, אלא לא לתת לאנשים לשלוט על האדם, אלא ללמוד מכל אדם שאינו אלא סיבה להתקשרות בה'.

וברגע שעם ישראל חיים כך, לא רק בני"א אלא כל העולם וכל הנבראים נמשכים אחר שרשם, כפי שהגמ' מבארת שאם הגוים היו מכירים בכח של עם ישראל ואת השפע שמגיע להם ע"י כך, אזי לא היו נותנים להחריב את ביהמ"ק. וה' יעזור שנזכה לצאת מאפילה לאור גדול.

*

'הרצוי שבמצוי'

[שפ"א תרל"א] "במדרש, 'ונשבעת חי ה' וגו', אמר להם הקב"ה לישראל לא תהיו סבורים שהותר לכם להשבע בשמי אפילו באמת אין אתה רשאי להשבע בשמי אלא אם כן יהיה בך כל המידות האלו... 'את ה' אלקיך תירא' שתהא כאותם שנקראו יראי אלקים אברהם איוב ויוסף... פי' שנקראו שמם על היראה על כרחך שהיראה עיקר פנימיותם שאין בהם מקום בלי יראתו יתברך".

השפ"א מוביל אותנו לכל אורך הדרך במהלך, והוא שישנם שני סוגים של אנשים. ישנו אדם שחי רק את חיצוניות הדברים ואינו מתעמק במקור ושורש של כל דבר שקורה לו וכל מצב שעובר. אדם זה לא מוצא ענין במצוי לו אלא ברצוי, כלומר – המצוי כבר 'בידיו' וא"כ מה יש להתעסק בו? אך הרצוי שעדיין אין לו עליו הוא חושב כל היום. נוכח סיפרנו בתור משל כשרצו לעשות 'שלום' עם מצרים, נפגשו ראשי הממשלות והסכימו על מה שמוכנים לתת תמורת שלום. שאל ר"מ מצרים ומה אתם רוצים לתת בשביל שנחיה בשלום מתוך חיי מסחר ועוד? ענו לו: כבר דיברנו על כך שניתן כהנה וכהנה... נענה ואמר ר"מ מצרים: את זה כבר הבטחתם לתת אך מה אתם מוכנים כעת לתת תמורת שלום... הוא אשר דיברנו שהמצוי כבר ביד האדם אינו שם לב אליו ואינו מתעמק בו אלא מחפש את מה שאין לו..

"וזה שאמר יהיו בך כל המידות, בך דייקא – לא בדרך ידיעה חיצונית רק להיות כל מעשה בהתקשרות חיות פנימיות מהשי"ת"

האם יש לנו משהו

השפ"א מלמדנו יסוד, שאדם צריך ללמוד ממה שאין לו, שגם מה שכבר בידיו אינו שלו אלא מתנת השי"ת. כשאדם חי בהסתכלות שכזו על חייו, כל חייו וכל המצוי בידיו מקבל משמעות אחרת לגמרי – הוי אומר חיים מתוך התקשרות לבורא עולם, שהם קיום תכלית האדם בעולמו. מה שאין לאדם [הרצוי] לא נועד כדי להכאיב לו אלא כדי לרומם ולייקר בעיניו את מה שכבר יש לו.

כמות ואיכות

חז"ל אומרים, 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'. ביאורו בכמות ואיכות. כלומר בכמות הקב"ה נותן לאדם את כל הצטרפויותיו, ועל האדם להכניס איכות בתוך אותה הכמות, והאיכות נמדדת בקשר שהוא מגלה במה שיש לו שהוא מאת ה'.

הפרי הארץ השבוע מביא את מעשה הגמ' במסכת תענית על ר' אלעזר ב"ר שמעון שהלך בדרך ונגלה אליו אליהו הנביא בדמות אדם מכוער שאין כמוהו עד שגינה אותו, ואמר לו כמה מכוער אתה האם כל בני עירך מכוערין כמוך? אמר לו אליהו: לך לאומן שעשאתי ואמור לו כמה מכוער כלי זה שעשית... בהמשך לימדו אליהו מוסר ור' אלעזר קיבל על עצמו שלא לעשות כן...

אין אנו באים להיכנס בעובי הקורה ובעומקו של מעשה נורא זה כי לא כאן הוא המקום, אך המסר שהפרי הארץ מורה לנו הוא עפ"י מאמר חז"ל 'אל תהי בז לכל דבר', - וכן עפ"י הפסוק 'כל פועל ה' למענהו', כלומר, כל אדם וכל ברייה שקיימת כאן בעולם יש לה תכלית, ואם אנו היינו יכולים לקיים את התכלית של אותה הברייה הרי שהיא לא

היתה נמצאת כאן ואם בכל זאת היא נמצאת אות הוא שאך ורק היא יכולה ליישם ולקיים את התיקון המיוחד שלה ולנו אין אפשרות זו. על כן יש לכבד כל אדם ובכל מקום שנמצא, כי אולי דווקא שם תיקונו מה שלא היינו יכולים לעשות אילו היינו במצב שלו...

נקודת המרכז - התקשרות

עוד מבאר הפרי הארץ נקודה נוספת שכל אדם ואדם הינו עולם שלם, [והבעש"ט מכנה זאת האדם - עולם קטן], ולכן לא רק שאדם יכול למצוא באנשים השונים את כל המידות כדברי השפ"א זי"ע שמחלק בין אנשים שונים ללמוד מכל אחד ולמצוא בו סיבה להתקרבות בורא, אלא אף בו עצמו יכול אדם למצוא את כל העולם על כל המידות וההתנהגויות השונות שבו. בכל רגע משתנה ההנהגה אצל האדם בכל פעם לפי מידה שונה, אך הכל סובב סביב נקודה אחת. התקשרות שהשי"ת מתקשר עם האדם דרך המידות הללו. למשל אם אדם חווה מצב של פחד הוא צריך לדעת שהקב"ה מדבר אליו דרך הפחד. וע"י שאדם נותן הכנעה ויודע שפחד זה לא בא כדי להפחיד אותו, אלא כדי שיתרגם את זה לקשר בורא. וע"כ הוא עושה המתקת דינים בשרשם כי אדם מגיע לשורש של השתלשלות המידה.

תקציר ללימוד שיחת הצומח והח

בהמשך הדברים מביא הפרי הארץ נקודה נפלאה כי גם שלמה המלך שידע את שפת כל החיות והעופות, לא ידע זאת על ידי לימוד אלא על ידי שעבד על עצמו לשמוע כל מידה ומידה שהתעוררה בו והיה מקשר כל מידה לקב"ה. על ידי זה למד לקרוא את כל הבריאה כי כל דבר בבריאה היה מפנים לראות כיצד נלמד ממנו דרך בעבודת ה', וכך ידע את שפת כל הבריאה חי וצומח וכו'.

זהו הפשט בפסוק 'קרבה אל נפשי גאלה', אדם שרוצה לגאול את עצמו, יכול לבוא לכך ע"י קרבה אל נפשי - כלומר שיפנים כל דבר אל עצמו, וזו כוונת לשון השפ"א: 'שנקרא שמם על היראה, א"כ גם דבר הרשות שלהם מצוה הוא'

תכלית הידיעה - שלא לדעת

אדם צריך תמיד לשים את עצמו במצב של חוסר ידיעה. וכשאדם בחוסר ידיעה הוא צמא לדעת. אך ברגע שאדם כבר יודע הכל אין מה לחדש לו. מספרים על חסיד שנכנס הרה"ק בעל הבית ישראל מגור זי"ע ושאל לגבי עסק מסוים אם לפותחו אם לאו, ולבטיו האם לפתוח או לו היו מכל מיני בעיות גשמיות ורוחניות כאחד... הורה לו הבית ישראל שיפתח! בכל חודש היה נכנס אותו חסיד לבית ישראל לבקש ברכה ועצה עבור העסק, וכך היה כמה שנים. חודש אחד כשנכנס שאלו הבית ישראל: נו, איך הולך? ענה החסיד: ב"ה מצליח מאוד. אמר לו הבית ישראל: א"כ סגור מיד את העסק! והסביר לו, כי כל זמן שהיה בחוסר ודאות ובא ובקש ברכה אזי הוא חי את

הסכנה שלו ובמצב זה הוא יכול רק לעלות את עצמו ואת העסק, אך כשהכל כבר בסדר א"כ אין מה להוסיף כבר ובמצב שכזה אדם שוכח מהסכנה וזו הסכנה הכי גדולה. זה מה שמבאר השפ"א בהמשך הדברים - "זהו עיקר יראה פנימיות" לחיות כך זה נקרא יראה פנימית, לראות בכל דבר את הנקודה הפנימית שלו ואז בכל מה שיש לו הוא מקבל משמעות חדשה.

מיהו פרוש?

"וזה שנאמר ובו תדבק שאין הפירוש על ידי פרישות". מספרים שבאו פעם לספר לר' אשר שיש במירון למעלה אדם פרוש שמסתגר באחד החדרים ומכניסים לו לשם מנת אוכל וכדו', והוא פרוש מכל חיי העוה"ז... אמר להם ר' אשר: זה אינו נקרא פרוש, משום שפרוש הוא זה שחי כאן בעוה"ז ומתמודד עם כל מידותיו דרך כל הסיבות שהקב"ה מזמין לו, ועובד בכל דבר למצוא נקודת התקשרות ודביקות בה', אך מי שמסתגר בחדר ומתעלם ולא מכיר את מידותיו אין זו דרך פרישות כלל וכלל... "רק ע"י שיהיה כל מעשה גשמיות ג"כ רק לשם שמים, וזהו ההתקרבות אליו יתברך.

*

במדרש: 'שלוש מתנות נבראו בעולם, זכה באחת מהן נטל חמדת כל העולם, זכה בחכמה זכה בכל, זכה בגבורה זכה בכל, זכה בעושר זכה בכל, אימתי, בזמן שהן מתנות שמים ובאות בכח התורה. אבל גבורתו ועושרו של בשר ודם אינו כלום. וכן ירמיהו אומר כה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגיבור בגבורתו... ומתנות אלו בזמן שאינן באין מן הקב"ה סופן להפסק ממנו. שנו רבותינו, שני חכמים עמדו בעולם אחד מישראל ואחד מעובדי כוכבים, אחיתופל מישראל ובלעם מאומות העולם, ושניהם נאבדו מן העולם. וכן שני גיבורים עמדו בעולם אחד מישראל ואחד מאומות העולם, שמשון מישראל וגלית מאומות העולם, ושניהם נאבדו מן העולם. וכן שני עשירים עמדו בעולם אחד מישראל ואחד מאומות העולם, קרח מישראל והמן מאומות העולם, ושניהם נאבדו מן העולם. למה, שלא היתה מתנתן מן הקב"ה אלא חוטפין אותה להם."

מקשה השפ"א ז"ע כיצד שייך שאדם יחטוף משהו שהקב"ה מעניק לו – לעצמו? הרי כל העולם שייך לקב"ה והוא הנותן לאדם חכמה או כח או עושר, ומה שייך כאן לשון יחטוף? מבאר השפ"א כי אמנם ידוע שישנם ג' דרגות בהן האדם צריך לעבוד את ה', במחשבה, דיבור, ומעשה. כשהקב"ה מעניק לאדם עושר, הוא מעניק לו את העושר במעשה בלבד. אך עושר זה בא בתנאי שבשאר החלקים האדם יזכור שהשי"ת העניק לו עושר זה. ועל כן אמנם במעשה הוא עשיר, אך בדיבור הוא צריך להודות לה' שנתן לו את זה, ובמחשבה צריך לחיות שהקב"ה העניק לו את זה. אך אם פוגם וחושב שהרויח את העושר בזכות 'חכמתו הגדולה', סופו כפי דברי המדרש, שיפסק ממנו. ומנגד, כמה שיותר יאמר האדם שהכל מאת ה', יותר ויותר יתגלה אצלו פנימיות חיות השי"ת בכל מעשיו.

'ציון במשפט תפודה וְשָׁכֵיָהּ בצדקה' יש לבאר מהו החילוק בין ציון לשביה, ומדוע זו במשפט וזה בצדקה? יש לבאר ש'ציון' רומז לחיות של הקב"ה שמחיה כל בריה ובריה בעולם, ו'שביה' רומז לאדם עצמו שנמצא בגלות במקום כ"כ נמוך כאן בעולם הזה. ישנו יסוד עצום מהרה"ק מקו'ניץ בעל מחבר ספר עבודת ישראל ז"ע על הנאמר בהפטרה של פר' מטו"מ, 'שמעו דבר ה'... האומרים לעץ אבי אתה ולאבן את ילדתנו כי פנו אלי עורף ולא פנים ובעת רעתם יאמרו קומה והושיענו, ואיה אלהיך אשר עשית לך יקומו אם יושיעוך בעת רעתך... תחילה נבאר את התמיהה הגדולה מה ראו אנשים לומר על עץ אבי אתה וכדומה? אבי אתה, אבא הוא זה שבדרך העולם מגדל את הבן. כשאדם לבוש בכגדים חשובים, ורואה שאנשים ברחוב מסתכלים עליו בחשיבות, או אדם שנוסע ברכב יוקרתי, כל התדמית שלו נראית אחרת... מה גידל אותו? וכי חתיכת בד או מתכת? זהו האומרים לעץ אתה גידלתנו, בזכות הרכב אנשים מכבדים אותו יותר... אך שוכח את האמת שהקב"ה נתן בידו את האפשרות הזו וכן את המציאות הזו שאנשים מסתכלים עליו בכלל. [וכמה אנשים שייך לראות שכביכול יש להם עוצמה, ולבסוף גילו את סרחונם..?] מק' המגיד מקו'ניץ ז"ע מדוע נקט הפסוק כפילות לשון באומרו 'כי פנו אלי עורף ולא פנים', הלוא דבר ברור הוא שמי שמפנה את עורפו ממילא אין פניו נראים? ומבאר שישנו מצב שאדם נמצא פנים אל פנים ובכל זאת הפנימיות שלו נמצאת במקום אחר קרי – אין פניו עימו. וכבר מסופר על אחד הצדיקים שהיה לאחר התפילה פונה לכמה אנשים ומברכם בברכת 'שלום עליכם', ולתמיהתם השיב כי במשך התפילה שם לב שהם אינם בבית הכנסת כי אם בגופם, אך מחשבותיהם נשאו אותם הרחק למחוזות רחוקים, וא"כ כעת ששבו ממסעם מגיעה להם בצדק ברכת 'שלום עליכם'.

נצטט את לשונו הק' של המגיד מקו'ניץ ז"ע בספרו עבודת ישראל: 'הגם שעומדים לפני ואומרים תהילות ותפילות כמו ברוך אתה שהיא אמירה לנוכח, אבל ליבם בל עימם, כי פנו אלי עורף... וגם כשלפעמים מתפללים ועושים מצוה כראוי הם סוברים שבכוחם וחכמתם עושים זאת...' זו נקראת הפניית העורף, כשאדם לא שומע שהקב"ה נותן לו את הזכות הזו לעסוק בתורה ומצוות. והטעם, מבאר הפסוק בירמיהו בהמשך הדברים "כמספר עריך היו אלהיך יהודה", כשאדם חושב שהוא פועל ועושה דברים ולא חי שכל כוחותיו הם ג"כ מאת השי"ת'.

מבאר השפ"א ז"ע, זהו מהו שארז"ל: 'כל מי שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו'. לכאורה מה עם כל הצדיקים שהיו עד היום ולא נבנה ביהמ"ק בימיהם, וכי לא 'התאמצו מספיק'? אך כבר ביארנו כי ביהמ"ק הוא בחינה של בהירות העולם כדכתיב: 'ומלאה הארץ דעה את ה'' ו'היה ה' למלך על כל הארץ' 'ומידו נתנו לך' להכיר כל רגע את הנהגת ה' בכל פרט, ועל כן כל צדיק וצדיק עד היום הזה מוריד ומגלה עוד פרט ועוד נקודה, שם מתגלה שם ה'. ולכן כל שלא נבנה ביהמ"ק בימיו – ימיו דייקא, שבכל הימים שלו לא מחפש לגלות את הקב"ה בחיי היום יום שעוברים עליו, הרי הוא כאילו נחרב בימיו...

ממשיך העבודת ישראל, 'והטעם כי מספר עריך, הוא התעוררות שלך, היו אלהיך יהודה, אפילו שאתה מתעורר לפעמים, נעשה אתה אלוה אצלך ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה את כל אלה...

אדם צריך לעבוד את ה' באופן שגם התעוררות הרצון שבקרב לעבוד את ה' גם הוא מאת ה'. וזהו ביאור הפסוק המסיים את ההפטר: 'הלא מעתה קראתי לי אבי אלוף נעורי אתה'. אבי – לשון רצון הוא [כמו 'אם תאבו ושמעתם'] 'ל' רצון, שמעתה שעם ישראל ראה שעץ ואבן לא הם המגדלים אותם, כי בעת רעתם לא יושיעום, ואז הם חוזרים בתשובה לה', אזי גם ברצונות שלהם יידעו שהם הנהגת השי"ת. 'ואז כשיקרא הרצון על שמי כי אני משפיע לך, אז ייטב לך כל הימים'. עכלה"ק.

א"כ יש לבאר עוד מה נשאר לאדם אחרי שכל דבר מוסר לה? 'כל רודפיה השיגוה בין המיצרים' מבארים עוד בשם העבודת ישראל זי"ע, 'דהיינו כל מי שרודף להמליך את הבורא יוכל להשיג יותר דווקא בימים אלו בין המיצרים... הגם שהזמן גרמא להיות עצב ונאנח על חורבן בית ה', עם כל זה יש לחזק את עצמו ולטהר לבבו ולעבוד את ה' בתורה בתפילה בשמחה! ועפ"י משל ממלך בשר ודם שיש לו כל מיני טוב ומיני שמחה וגם מנגנים בתוף ומחול וכינור ועוגב, ובודאי כאשר טוב לב המלך והוא שרוי בשמחה אין מן הצורך לו אל המשוררים לו בקולי קולות כי בלאו הכי יש לו שמחת לב, אכן כאשר לפעמים בא עת עצב ויגון ממקרה אשר הקרהו, אז יקראו הפורטים על נבל לשמח לבבו ולהצהיל פנים. וכן הנמשל ודוגמא שבודאי משרתיו ברקיע מנעימים לו ומקלסים שמו, רק בזמן שביהמ"ק חרב, יש עצב בבתי ביראי אז צריכים מי אשר נגע ה' בליבו להתחזק ולכנוס אל בתי גוואי ולהפשיט עצמו מכל מיני עצבות, ולשמח כבוד המלך, ולומר לפניו אתה מלכנו מעולם וגם עכשיו, ותמלוך לעולם ועד, והכל כאין נגדך, ועלו מושיעים בהר ציון, ויאתיו כל לעבדך ויתנו לך כתר מלוכה'. עכלה"ק.

וזה מה שפתחנו 'ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה', יש שני מהלכים, ציון במשפט תפדה – האדם צריך לעשות בכל דבר משפט וחשבון הנפש לגלות שה' נמצא בכל דבר. ושביה – כשאדם נמצא בשבי והוא לא מסוגל לעשות לעצמו את חשבון הנפש הזה אזי בצדקה – השני צריך להרים אותו בדברי חיזוק בעבודת השי"ת .

כל אחד תמיד יאמר טוב על השני וזו הרי הצדקה הכי גדולה – ושביה בצדקה, שעי"ז מוציא את השני משביה וגואל בכך את הכלל ואת הפרט. אמן.

*

'להפוך את המיצר לרצון'

[מן המיצר ע"ה – גי' רצון. משמעות הדבר כי ברצון יש ו' שהיא מרמזת על החיבור והמשכת השפע, ואילו המיצר יש בו ה' שרומז לעולם הזה. והכולל, הוא עבודת האדם להחזיר כל דבר לשורשו כדי להגיע לדביקות בורא].

[במדבר רבה מסעי פכ"ג ס"א] 'אמרו רבותינו מעשה שבאו לגדולי ציפורי כתבים רעים מן המלכות הלכו ואמרו לר' אלעזר בן פרטא רבי כתבים רעים באו לנו מן המלכות מה אתה אומר נברח? והיה מתיירא לומר להם ברחו, ואמר להם ברמז: ולי אתם שואלים? לכו ושאלו את יעקב ואת משה ואת דוד. מה כתיב ביעקב, (הושע י"ב) ויברח יעקב. וכן במשה: (שמות ב) ויברח משה. וכן בדוד: (ש"א פ"ט) ודוד ברח וימלט.

וכן הכתוב אומר: (ישעיה כ"ו) לך עמי בא בחדריך. אמר להם הקדוש ברוך הוא, וקָאָלוּ כל גדולי עולם יראו וּכְרָחוּ מן שונאיהם? כל אותן ארבעים שנה שעשיתם במדבר לא הנחתי אתכם לברוח אלא הייתי מפיל שונאיכם לפניכם במה שהייתי עמכם, ולא עוד אלא כמה נחשים וכמה שרפים וכמה עקרבים היו שם. שנאמר (דברים ח) נחש שרף ועקרב ולא הנחתי אותם להזיק אתכם. לכך אמר הקדוש ברוך הוא למשה כתוב את המסעות שנסעו ישראל במדבר כדי שיהיו יודעים מה נסים שעשיתי להם מנין ממה שקרינו בענין אלה מסעי.

[שפת אמת במדבר פרשת מסעי תרס"ד ד"ה במדרש] 'במדרש גדולי עולם ברוח ואני לא נתתי אתכם לברוח לכן אמר הקדוש ברוך הוא למשה כתוב המסעות כו'. כי הדרך לברוח מן הסכנה. והקב"ה הביא את בני ישראל באותן הדרכים המסוכנים כמ"ש ימצאו בארץ מדבר. ויציאת מצרים וכל המסעות היה הכל דרך ולימוד לבני ישראל לדורות להיות נושעים בתוך המיצר עצמו שלא לברוח רק למצוא דרך תוך המיצר עצמו'.

השפ"א מביא השבוע מהלך נפלא בעבודת ה'. כל זה עפ"י דברי המדרש. אנשים וכן שאר הברואים נטייתם הטבעית היא לברוח ממקום הסכנה, כך טבע הקב"ה באינסטינקט ההישרדות של הבריאה. אך כאן אנו לומדים מהלך חדש, שהקב"ה הולך אותנו במדבר

בדווקא בתוך אותם המקומות המסוכנים כדי ללמדנו שלא דרכם של עם בני ישראל ככל אומות העולם וכשאר הבריאה. וכן מובא גם בפרי הארץ זי"ע השבוע שמבאר שכל החזרה שחזרו בני ישראל במסעות ובתרגום לעבודת ה', כל הנפילות שאדם נופל ונדמה לו שהוא הולך אחורה, כל זה הוא חלק בלתי נפרד מההתקדמות שלו בעבודת השי"ת!!! הפסוק אומר 'אנא מפניך אברח' – כלומר אין לאן לברוח מפני השי"ת, רק שצריך האדם להבין שהמיצר שעובר אינו מציאות אלא סיבה לעורר אותו לצעוק שם לרבש"ע 'מן המיצר קראתי י-ה' שכל המיצר לא נועד אלא לקריאה לה', ובלי המיצר לא היינו מגיעים לצעוק כך לה' וכמו כן לולי זה לא היה יכול האדם לקבל את ההארה שרוצים לתת לו משמים.

'וע"ז איתא המדריכנו על במות אויבינו. ולכן כתיב ולא אמרו איה ה' המעלה אותנו מארץ מצרים המוליך אותנו במדבר כו' שכשבא עת צרה צריכין לזכור ביציאת מצרים ובאלה המסעות להיות נושע תוך המיצר'. כלומר אם נסתכל ברמת ההשתדלות הטבעית של האדם יתכן שיש לו לאן לברוח מהמיצר שנמצא, אך הנקודה המרכזית שמחדד לנו השפ"א היא – ברמת נקודת האמונה! שם, לא לברוח אלא לחפש ולהתבונן כיצד אנו ממנפים את המיצר הזה להתקשרות עם בורא עולם. וכמו המעשה המופלא שמספרים על הרה"ק מבעלז זי"ע שכשהבריו אותו מהשואה האיומה וסכנת המוות ר"ל ריחפה מעל כולם, היו כבר ממש כפסע מן הישועה לעבור את הגבול, כשלפתע מצווה הרבי לעצור את הרכב בצד. בחרדת קודש נעמד הנהג בצידי הכביש כשהרה"ק יוצא מן הרכב ונעמד בצידי הדרך. כעשר דקות שנדמו כנצח ישבו להם ברכב עדת המקורבים כשהם חלים ורועדים בכל רגע ממה שיכול להקיץ עליהם את הקץ, והנה שב הרבי לרכב והבריחה הוכתרה בס"ד בהצלחה. לימים סיפר הרה"ק מבעלז כי כשהיו ממש לפני סיום הבריחה הרגיש שהוא מאבד את נקודת האמונה שלו!! ועל כן יצא החוצה וחיזק את עצמו שוב ושוב בנקודת האמונה ש'אין עוד מלבדו'. וכן ידוע מעשה דומה עם הרה"ק ר' חיים מוואלאזין זצוק"ל וכמובא בנפש החיים (שער ג' פרק י"ב) שם כותב וזלה"ק: "ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה, להסיר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שום רושם כלל - כשהאדם קובע בלבו לאמר: הלא ה' הוא האלקים האמיתי, ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם וכל העולמות כלל, והכל מלא רק אחדותו הפשוט ית"ש, ומבטל בלבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם, ומשעבד ומדבק טוהר מחשבתו רק לאדון יחיד ב"ה - כן יספיק הוא יתברך בידו שממילא יתבטלו מעליו כל הכחות והרצונות שבעולם, שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל וכו'". העולה משני גדולי עולם אלו – כי על אף הבריחה הפיזית, האדם צריך ביותר לדאוג שלא לפספס את הנקודה הפנימית של האמונה שלו!!

'ולכן נקבע פרשה זו בין המצרים דאיתא הקדוש ברוך הוא עונה בעת רצון ועונה בעת צרה. וכתיב מן המיצר קראתי י-ה. קריאה הוא דביקות. שגם מתוך המיצר נמצא דרך דביקות אל הבורא'...

בשם הרה"ק המגיד מקוז'ניץ זי"ע, מבארים את הפסוק, 'כל רדפיה השיגוה בין המיצרים'. רדפיה – נוטריקון רודף י-ה כל הרוצה להשיג את קרבת אלקים, וכמו שר' אשר היה מפרש זאת על נקודת הכאב של האדם, בין המיצרים היכן שהמיצר שם יש יותר קרבה ויותר מתחדדת נקודת האמונה בבורא. והמגיד מקוז'ניץ היה אומר שבשעה שהמלך הולך בדרך יותר קל להגיע אליו ללא כל האמצעים שצריכים כשהמלך נמצא בארמונו... וזה מה שאנו אומרים בסליחות. עננו עננו – עננו בעת צרה וכן עננו בעת רצון, וכפי שביארנו מספר פעמים את הפסוק 'אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה', [לכאורה, אם ישנה ירידה ולאחר מכן עלייה לשם מה צריך את הירידה? אך זהו דיוק לשון הפסוק אעלך גם עלה, שהעלייה הבאה לאחר הירידה כשאדם נותן שם את העבודה שצריך אזי העלייה היא הרבה יותר ממה שהיה קודם לכן, ולולי הירידה לא היה יכול להגיע לכזו בהירות של אמונה].

'והקריאה היא הדביקות' – מבאר השפ"א זי"ע, המקום של המיצר גורם לאדם להגיע למקום של התבוננות והשתוקקות כמבואר במהר"ל וזהו הרצון שמביא את האדם לקשר בורא על אף שלא יודע ולא מבין מה זה ואיך זה עובד. וכן מבאר השבוע השפ"א בפרשת מטות, [מטות תרל"ב ד"ה במדרש נשבעתי] וזלה"ק: 'וצריך שלא יעלה על הדעת שכשאינו מבורר אצלו כראוי האמת, התאספות הרצון יהיה נקרא שקר ח"ו. כי אינו כן. שיש בכל איש ישראל רצון אמת בלתי לה' לבדו. ולזאת מי שמייגע עצמו לבוא לנקודה האמתית אף בדמיונות הוא אמת לאמתו כי בעוה"ז דשקרא צריך להיות ע"י דרך זה שהרגל נעשה טבע עד שמגיע אל האמת'. כי בסופו של דבר אנו אומרים אין לו דמיון כלל אמנם הנך אחד בכל הדמיונות. וכדי שיחזק האדם את עצמו היה אומר ר' אשר זי"ע, שמה שהאדם עובר במיצריו הינו 'לק' קטן מהצער שיש כביכול קמיה קוב"ה מהחטא האדם חוטא.

'כמ"ש במד' ואתחנן ביצור לשון אחד מעשרה לשונות של תפלה דכתיב בצר לי אקרא ה' דכתיב אנכי ארד עמך מצרימה והוא הבטחה לזרות שבכל מיצר של בני ישראל נמצא אתם התורה, כמ"ש עמו אנכי בצרה לכן ויכתוב משה כו' מוצאים למסעיהם הרי שנעשה תורה מכל אלה הדרכים המסוכנים'. וזהו במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, א"כ גם במקום שהאדם סובל, אם יתן שם את ההתבוננות יזכה למנף את המצב הזה לטובתו הנצחית ואף לישועתו הקרובה.

'ואיתא במדרש גם הוא חכם ויבא רע הוי ליה למימר ויבא טוב, רק ללמדך שגם הרעה שהוא מביא לעולם בחכמה מביא. פירוש למילף מיניה חכמתא'. לכאורה ממשיך השפ"א ומק' הלא אנו יודעים את הפסוק כי מאיתנו לא תצא הרעות והטוב, כי הקב"ה הוא כולו טוב ומטיב? אך הפירוש הוא שבאמת בתוך האין סוף אין שום רע, אמנם מן החכמה ולמטה בתוך הצמצום היכן שכל השפע משתלשל אלינו, שם נדמה לאדם שהוא רע, אך הפסוק מבאר לנו כי גם אם נראה לאדם שעובר כעת משהו רע יידע שהרע הזה גם זה הקב"ה תכנן כחלק מהמסע, והוא נקרא 'גבורה שבחסד', היינו כמו אותו אב שלוקח את בנו לרופא, מצד אחד זה נראה כאכזריות שהילד הולך לסבול, אך האמת היא שהוא רחמים גמורים שהאבא רוצה שבנו יבריא.

'כמ"ש המפרש בפסוק לך ה' החסד כו' תשלם לאיש כמעשהו. פירוש שהקב"ה משלם מדה במדה כמעשהו כדי ללמוד מן העונש איך לתקן החטא. זה החסד'. וביארנו מספר פעמים בשם המהר"ל שמהמצבים השליליים אנו יכולים ללמוד כיצד לשפר את החיובי, כלומר מהיצר הרע בעצמו אדם יכול ללמוד כיצד להילחם בו. וזה נקרא למנף כל מצב במקום שאדם ישלם הרי הוא מתחשל!

'נמצא הכל תורה ובני ישראל צריכין לבוא לדביקות הבורא בכל העתים כמ"ש עת לבכות ועת לשחוק לפעמים באין אל השורש ע"י שמחה ולפעמים על ידי בכיה'.

כיצד נגיע לחיבור עם השורש הקב"ה קובע לאדם לפי העיתים השונים עת לבכות ועת לשחוק, כלומר ישנם עיתים שנגיע לדביקות דרך השחוק והשמחה ויש פעמים דרך הבכי דווקא, אך הנקודה היא האדם יפנים שהקב"ה רוצה למנף אותו למקום מיוחד שללא המעבר הנוכחי שעובר לא יוכל לעולם להגיע לשפע הזה! ואם כבר הקב"ה נותן לנו מעבר כדי להועיל לנו בוודאי שהוא גם נותן לאדם את הכוחות לעבור את זה. 'עונה בעת רצון בחי' תפלה למשה. גי' רצון ע"ה. ועונה בעת צרה בחי' תפלה לעני'. [הארת הגרי"פ שליט"א: לסיכום: השוני בין עם ישראל לבין אומות העולם, שאומות העולם כשכאים לצרה ומצוקה ואינם יכולים לעמוד שם, אזי הם בורחים ממנה, ומחפשים להם דרך אחרת, כמנהג אותו המקום. אך ליהודי אין לאן לברוח כמאמר גם שם ידך תנחני, אנו מאמינים שבכל מקום שאדם נמצא הקב"ה איתו, וע"כ לא משנה מה האדם יעשה ברמת ההשתדלות אם ברח למקום אחר או אם הוא נשאר במקומו הכל לפי המצב האינדיווידואלי של אותו הרגע, אך הנקודה היא כפי שביאר השפ"א ברמת נקודת האמונה. שכל פסיעה ופסיעה שעושה הקב"ה מלווה אותו. וזהו נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן, בכל מקום שאחרים קוראים לזה 'דרך', אצלינו זוהי 'מהות החיים'].

*